๓๓. บัจฉิมพุทโธวาทปาฐะ

(หันทะ มะยัง บัจฉิมะพุทโธวาทะปาฐัง ภะณามะ เส.)

หันทะทานิ ภิกขะเว อามันตะยามิ โว,

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! บัดนี้, เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า :–

วะยะธัมมา สังขารา,

สังขารทั้งหลาย มีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา;

อัปปะมาเทนะ สัมปาเทถะ,

ท่านทั้งหลาย, จงทำความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด.

อะยัง ตะถาคะตัสสะ บัจฉิมา วาจา.

นี้เป็นพระวาจามีในครั้งสุดท้าย ของพระตถาคตเจ้า.

....

๑๔. บทพิจารณาสังขาร

(ทุกเวลาทำวัตรเช้าและเวลาเข้านอน)

สัพเพ สังขารา อะนิจจา, สังขารคือร่างกายจิตใจ, แลรูปธรรม นามธรรม ทั้งหมดทั้งสิ้น, มันไม่เที่ยง; เกิดขึ้นแล้วดับไป มีแล้วหายไป.

สัพเพ สังขารา ทุกขา, สังขารคือร่างกายจิตใจ, แลรูปธรรม นามธรรม ทั้งหมดทั้งสิ้น, มันเป็นทุกข์ทนยาก; เพราะเกิดขึ้นแล้ว, แก่ เจ็บ ตายไป.

สัพเพ ธัมมา อะนัตตา, สิ่งทั้งหลายทั้งปวง, ทั้งที่เป็นสังขาร แลมิใช่สังขาร ทั้งหมดทั้งสิ้น, ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน; ไม่ควรถือว่าเรา ว่าของเรา ว่าตัวว่าตนของเรา.

อะธุวัง ชีวิตัง, ชีวิตเป็นของไม่ยั่งยืน;

ธุวัง มะระณัง, ความตายเป็นของยั่งยืน;

อะวัสสัง มะยา มะริตัพพัง, อันเราจะพึงตายเป็นแท้;

มะระณะปะริโยสานัง เม ชีวิตัง, ชีวิตของเรา มีความตาย เป็นที่สุดรอบ;

ชีวิตัง เม อะนิยะตัง, ชีวิตของเรา เป็นของไม่เที่ยง;

มะระณัง เม นิยะตัง. ความตายของเรา เป็นของเที่ยง.

วะตะ, ควรที่จะสังเวช;

อะยัง กาโย, ร่างกายนี้;

อะจิรัง,	มิได้ตั้งอยู่นาน;
อะเปตะวิญญาโณ,	ครั้นปราศจากวิญญาณ;
ฉุฑโฑ,	อันเขาทิ้งเสียแล้ว;
อะธิเสสสะติ,	จักนอนทับ;
ปะฐะวิง,	ซึ่งแผ่นดิน;
กะลิงคะรัง อิวะ,	ประดุจดังว่าท่อนไม้และท่อนฟืน;
นิรัตถัง.	หาประโยชน์มิได้.

หมายเหตุ :– *บทพิจารณานี้เป็นของเก่า แต่ได้แก้ไขคำแปลของบทที่ว่า สัพเพ ธัมมา อะนัตตา ซึ่งยังผิดพลาดอยู่ โดยที่แปลคำว่า ธัมมา เท่ากับคำว่า สังขาร, ซึ่งผิดหลักธรรมและเป็นไปไม่ได้, จึงได้แก้ไขเสียใหม่ ตามที่ปรากฏอยู่นั้น.*

ภาคผนวก

(กรวดน้ำตอนเช้า)

๑. สัพพปัตติทานคาถา

(หันทะ มะยัง สัพพะปัตติทานะคาถาโย ภะณามะ เส.)

ปุญญัสสิทานิ กะตัสสะ ยานัญญานิ กะตานิ เม,
เตสัญจะ ภาคิโน โหนตุ สัตตานันตาปปะมาณะกา,

สัตว์ทั้งหลาย ไม่มีที่สุด ไม่มีประมาณ, จงมีส่วนแห่งบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้, และแห่งบุญอื่นที่ได้ทำไว้ก่อนแล้ว;

เย ปิยา คุณะวันตา จะ มัยหัง มาตาปิตาทะโย,
ทิฏฐา เม จาปัยะทิฏฐา วา อัญเญ มัชฌัตตะเวริโน,

คือจะเป็นสัตว์เหล่าใด, ซึ่งเป็นที่รักใคร่และมีบุญคุณ เช่นมารดาบิดาของข้าพเจ้าเป็นต้น ก็ดี; ที่ข้าพเจ้าเห็นแล้ว หรือไม่ได้เห็น ก็ดี; สัตว์เหล่าอื่นที่เป็นกลางๆ หรือเป็นคู่เวรกัน ก็ดี;

สัตตา ติฏฐันติ โลกัสมิง เต ภุมมา จะตุโยนิกา,
ปัญเจกะจะตุโวการา สังสะรันตา ภะวาภะเว,

สัตว์ทั้งหลาย ตั้งอยู่ในโลก; อยู่ในภูมิทั้งสาม; อยู่ในกำเนิดทั้งสี่; มีขันธ์ห้าขันธ์ มีขันธ์ขันธ์เดียว มีขันธ์สี่ขันธ์; กำลังท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยภพใหญ่ ก็ดี;

ญาตัง เย ปัตติทานัมเม อะนุโมทันตุ เต สะยัง,
เย จิมัง นัปปะชานันติ เทวา เตสัง นิเวทะยุง,

สัตว์เหล่าใด รู้ส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว, สัตว์เหล่านั้น จงอนุโมทนาเองเถิด; ส่วนสัตว์เหล่าใด ยังไม่รู้ส่วนบุญนี้, ขอเทวดาทั้งหลายจงบอกสัตว์เหล่านั้น ให้รู้;

มะยา ทินนานะ ปุญญานัง อะนุโมทะนะเหตุนา,
สัพเพ สัตตา สะทา โหนตุ อะเวรา สุขะชีวิโน,
เขมัปปะทัญจะ ปัปโปนตุ เตสาสา สิชฌะตัง สุภา.

เพราะเหตุที่ได้อนุโมทนาส่วนบุญที่ข้าพเจ้าแผ่ให้แล้ว; สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง, จงเป็นผู้ไม่มีเวร อยู่เป็นสุขทุกเมื่อ; จนถึงบทอันเกษมกล่าวคือพระนิพพาน; ความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์เหล่านั้น จงสำเร็จเถิด.

....

๒. บัฏฐนฐปนคาถา

(หันทะ มะยัง ปัฏฐะนะ ฐะปะนะ คาถาโย ภะณามะ เส.)

ยันทานิ เม กะตัง ปุญญัง เตนาเนนุททิเสนะ จะ,
ขิปปัง สัจฉิกะเรยยาหัง ธัมเม โลกุตตะเร นะวะ,

บุญใดที่ข้าพเจ้าได้ทำในบัดนี้, เพราะบุญนั้น และการอุทิศแผ่ส่วนบุญนั้น, ขอให้ข้าพเจ้าทำให้แจ้งโลกุตตรธรรมเก้า ในทันที;

สะเจ ตาวะ อะภัพโพหัง สังสาเร ปะนะ สังสะรัง,

ถ้าข้าพเจ้าเป็นผู้อาภัพอยู่ ยังต้องท่องเที่ยวไปในวัฏฏสงสาร;

นิยะโต โพธิสัตโตวะ สัมพุทเธนะ วิยากะโต,

นาฏฐาระสะปี อาภัพพะ– ฐานานิ ปาปุเณยยะหัง,

ขอให้ข้าพเจ้าเป็นเหมือนโพธิสัตว์ผู้เที่ยงแท้ ได้รับพยากรณ์แต่พระพุทธเจ้าแล้ว; ไม่ถึงฐานะแห่งความอาภัพ ๑๘ อย่าง;

บัญจะเวรานิ วัชเชยยัง ระเมยยัง สีละรักขะเน,

บัญจะกาเม อะลักโคหัง วัชเชยยัง กามะบังกะโต,

ข้าพเจ้าพึงเว้นจากเวรทั้งห้า; พึงยินดีในการรักษาศีล; ไม่เกาะเกี่ยวในกามคุณทั้งห้า; พึงเว้นจากเบือกตมกล่าวคือกาม;

ทุททิฏฐิยา นะ ยุชเชยยัง สังยุชเชยยัง สุทิฏฐิยา,

ปาเป มิตเต นะ เสเวยยัง เสเวยยัง บัณฑิเต สะทา,

ขอให้ข้าพเจ้าไม่พึงประกอบด้วยทิฏฐิชั่ว; พึงประกอบด้วยทิฏฐิที่ดีงาม; ไม่พึงคบมิตรชั่ว; พึงคบแต่บัณฑิตทุกเมื่อ;

สัทธาสะติหิโรตตัปปา– ตาบักขันติคุณากะโร,

อัปปะสัย์โห วะ สัตตูหิ เหยยัง อะมันทะมุย์หะโก

ขอให้ข้าพเจ้าเป็นบ่อที่เกิดแห่งคุณ, คือ ศรัทธา สติ หิริ โอตตัปปะ ความเพียร และขันติ; พึงเป็นผู้ที่ศัตรูครอบงำไม่ได้; ไม่เป็นคนเขลาคนหลงงมงาย;

สัพพายาปายุปาเยสุ เฉโก ธัมมัตถะโกวิโท,

เญยเย วัตตัต์วะสัชชัง เม ญาณัง อะเมวะ มาลุโต,

ขอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้ฉลาดในอุบาย แห่งความเสื่อมและความเจริญ; เป็นผู้เฉียบแหลมในอรรถและธรรม; ขอให้ญาณของข้าพเจ้าเป็นไปไม่ข้องขัดในธรรมที่ควรรู้, ดุจลมพัดไปในอากาศ ฉะนั้น;

ยา กาจิ กุสะลา ม์ยาสา สุเขนะ สิชฌะตัง สะทา,
เอวัง วุตตา คุณา สัพเพ โหนตุ มัย์หัง ภะเว ภะเว,

ความปรารถนาใด ๆ ของข้าพเจ้าที่เป็นกุศล, ขอให้สำเร็จโดยง่ายทุกเมื่อ; คุณที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแล้วทั้งปวงนี้, จงมีแก่ข้าพเจ้าทุก ๆ ภพ;

ยะทา อุปบ์ชชะติ โลเก สัมพุทโธ โมกขะเทสะโก,
ตะทา มุตโต กุกัมเมหิ ลัทโธกาโส ภะเวยยะหัง,

เมื่อใด, พระสัมพุทธเจ้าผู้แสดงธรรมเครื่องพ้นทุกข์ เกิดขึ้นแล้วในโลก; เมื่อนั้น, ขอให้ข้าพเจ้าพ้นจากกรรมอันชั่วช้าทั้งห้าลาย, เป็นผู้ได้โอกาสแห่งการบรรลุธรรม;

มะนุสสัตตัญจะ ลิงคัญจะ บ์พพัชชัญจุปะสัมปะทัง,
ละภิต์วา เปสะโล สีลี ธาเรยยัง สัตถุสาสะนัง,

ขอให้ข้าพเจ้าพึงได้ความเป็นมนุษย์; ได้เพศบริสุทธิ์; ได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว; เป็นคนรักศีล; มีศีล; ทรงไว้ซึ่งพระศาสนาของพระศาสดา;

สุขาปะฏิปะโท ขิปปา- ภิญโญ สัจฉิกะเรยยะหัง,
อะระหัตตัปผะลัง อัคคัง วิชชาทิคุณะลังกะตัง,

ขอให้เป็นผู้มีการปฏิบัติโดยสะดวก, ตรัสรู้ได้พลัน; กระทำให้แจ้งซึ่งอรหัตตผลอันเลิศ, อันประดับด้วยธรรม มีวิชชา เป็นต้น.

ยะทิ นุปบ์ชชะติ พุทโธ กัมมัง ปะริปูรัญจะ เม,
เอวัง สันเต ละเภยยาหัง บ์จเจกะโพธิมุตตะมัน ติ.

ถ้าหากพระพุทธเจ้าไม่บังเกิดขึ้น, แต่กุศลกรรมของข้าพเจ้าเต็มเปี่ยมแล้ว; เมื่อเป็นเช่นนั้น, ขอให้ข้าพเจ้าพึงได้ญาณเป็นเครื่องรู้เฉพาะตนอันสูงสุดเทอญ.

(กรวดน้ำตอนเย็น)

๓. อุททิสสนาธิฏฐานคาถา

(หันทะ มะยัง อุททิสสะนาธิฏฐานะคาถาโย ภะณามะ เส.)

บทที่ ๑

อิมินา ปุญญะกัมเมนะ	ด้วยบุญนี้ อุทิศให้
อุปัชฌายา คุณุตตะรา	อุปัชฌาย์ ผู้เลิศคุณ
อาจะริยูปะการา จะ	แลอาจารย์ ผู้เกื้อหนุน
มาตา บีตา จะ ญาตะกา	ทั้งพ่อแม่ แลปวงญาติ
สุริโย จันทิมา ราชา	สูรย์จันทร์ แลราชา
คุณะวันตา นะราบี จะ	ผู้ทรงคุณ หรือสูงชาติ
พรหมะมารา จะ อินทา จะ	พรหม มาร และอินทราช
โลกะปาลา จะ เทวะตา	ทั้งทวยเทพ และโลกบาล
ยะโม มิตตา มะนุสสา จะ	ยมราช มนุษย์มิตร
มัชฌัตตา เวริกาบี จะ	ผู้เป็นกลาง ผู้จ้องผลาญ
สัพเพ สัตตา สุขี โหนตุ	ขอให้ เป็นสุขศานติ์
	ทุกทั่วหน้า อย่าทุกข์ทน
ปุญญานิ ปะกะตานิ เม	บุญผอง ที่ข้าทำ
	จงช่วยอำ นวยศุภผล

ภาคผนวก

สุขัง จะ ติวิธัง เทนตุ	ให้สุขสามอย่างล้น
ขิปปัง ปาเปถะ โวมะตัง	ให้ลุถึงนิพพานพลัน
อิมินา ปุญญะกัมเมนะ	ด้วยบุญนี้ที่เราทำ
อิมินา อุททิเสนะ จะ	แลอุทิศให้ปวงสัตว์
ขิปปาหัง สุละเภ เจวะ	เราพลันได้ซึ่งการตัด
ตัณหุปาทานะเฉทะนัง	ตัวตัณหา อุปาทาน
เย สันตาเน หินา ธัมมา	สิ่งชั่วในดวงใจ
ยาวะ นิพพานะโต มะมัง	กว่าเราจะถึงนิพพาน
นัสสันตุ สัพพะทา เยวะ	มลายสิ้นจากสันดาน
ยัตถะ ชาโต ภะเว ภะเว	ทุก ๆ ภพที่เราเกิด
อุชุจิตตัง สะติปัญญา	มีจิตตรง และสติ
	ทั้งปัญญาอันประเสริฐ
สัลเลโข วิริยัมหินา	พร้อมทั้งความเพียรเลิศ
	เป็นเครื่องขูดกิเลสหาย
มารา ละภันตุ โนกาสัง	โอกาสอย่าพึงมี
	แก่หมู่มารสิ้นทั้งหลาย
กาตุญจะ วิริเยสุ เม	เป็นช่องประทุษร้าย
	ทำลายล้างความเพียรจม
พุทธาทิปะวะโร นาโถ	พระพุทธผู้บวรนาถ
ธัมโม นาโถ วะรุตตะโม	พระธรรมที่พึ่งอุดม
นาโถ ปัจเจกะพุทโธ จะ	พระปัจเจกะ พุทธะ–
สังโฆ นาโถตตะโร มะมัง	สมทบพระสงฆ์ที่พึ่งผยอง
เตโสตตะมานุภาเวนะ	ด้วยอานุภาพนั้น

มาโรกาสัง ละภันตุ มา	ขอหมู่มารอย่าได้ช่อง
ทะสะปุญญานุภาเวนะ	ด้วยเดชบุญทั้งสิบป้อง
มาโรกาสัง ละภันตุ มา	อย่าเปิดโอกาสแก่มาร (เทอญ)
เย เกจิ ขุททะกา ปาณา	สัตว์เล็กทั้งหลายใด
มะหันตาปี มะยา หะตา	ทั้งสัตว์ใหญ่ เราห้ำหั่น
เย จาเนเก ปะมาเทนะ	มิใช่น้อย เพราะเผลอผลัน
กายะวาจามะเนเหวะ	ทางกายา วาจาจิต
ปุญญัง เม อะนุโมทันตุ	จงอนุโมทนากุศล
คัณหันตุ ผะละมุตตะมัง	ถือเอาผล อันอุกกฤษฎ์
เวรา โน เจ ปะมุญจันตุ	ถ้ามีเวร จงเปลื้องปลิด
สัพพะโทสัง ขะมันตุ เม	อดโทษข้าทั่วหน้าเทอญ.

๔. บทกรวดน้ำพิเศษ

ยันทานิ เม กะตัง ปุญญัง	บุญใดที่เราได้กระทำแล้ว
ด้วยใจผ่องแผ้วในกาลบัดนี้	ขออุทิศพลีแก่ญาติทั้งหลาย
มีบิดามารดาปู่ย่าตายาย	ทั้งหญิงชายผู้ล่วงโลกไป
การให้ส่วนบุญของข้าพเจ้านั้น	เมื่อทราบพลันไม่ว่าอยู่ไหน
อนุโมทนาเร็วไว	แล้วก็จะได้รับส่วนผลบุญ
อิทัง สุทธิ เม ทานัง	ด้วยทานอันบริสุทธิ์ดี
ของข้าพเจ้านี้ทำแล้วหนา	ขอยกน้อมนำทำเป็นเครื่องบูชา
พระคุณบิดามารดาปู่	อันเป็นหน้าที่ของลูกทุกคน
ที่ต้องทำตนเป็นคนกตัญญู	เราเป็นชาวพุทธเป็นพวกผู้รู้
บำเพ็ญกตัญญูควรทำแท้แล	

๕. บทกรวดน้ำยังกิญจิ

ยังกิญจิ กุสะลัง กัมมัง	กุศลกรรมอย่างใดหนึ่ง
กัตตัพพัง กิริยัง มะมะ	เป็นกิจซึ่งควรฝักใฝ่
กาเยนะ วาจามะนะสา	ด้วยกาย วาจาใจ
ติทะเส สุคะตัง กะตัง	เราทำแล้วเพื่อไปสวรรค์
เย สัตตา สัญญิโน อัตถิ	สัตว์ใดมีสัญญา
เย จะ สัตตา อะสัญญิโน	หรือหาไม่ เป็นอสัญญ์
กะตัง ปุญญะผะลัง มัยหัง	ผลบุญข้าทำนั้น
สัพเพ ภาคี ภะวันตุ เต	ทุก ๆ สัตว์จงมีส่วน
เย ตัง กะตัง สุวิทิตัง	สัตว์ใดรู้ก็เป็นอัน
ทินนัง ปุญญะผะลัง มะยา	ว่าข้าให้แล้วตามควร
เย จะ ตัตถะ นะ ชานันติ	สัตว์ใดมิรู้ถ้วน
เทวา คันต์วา นิเวทะยุง	ขอเทพเจ้าจงเล่าขาน
สัพเพ โลกัมหิ เย สัตตา	ปวงสัตว์ในโลกีย์
ชีวันตาหาระเหตุกา	มีชีวิตด้วยอาหาร
มะนุญญัง โภชะนัง สัพเพ	จงได้โภชน์สำราญ
ละภันตุ มะมะ เจตะสา	ตามเจตนาของข้าเทอญ

๖. กรวดน้ำย่อ

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย

ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงมีความสุขเถิด

(หมายเหตุ ถ้าใช้หลายคนร่วมกันเป็นเจ้าภาพ เปลี่ยนคำว่า “เม” เป็น “โน”)

๗. อานิสงส์การเจริญเมตตา

เอวัม เม สุตัง, ข้าพเจ้า (คือพระอานนท์เถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้, **เอกัง สะมะยัง ภะคะวา สาวัตถิยัง วิหะระติ เชตะวะเน อะนาถะปิณฑิกัสสะ อาราเม,** สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า, เสด็จประทับอยู่ที่เชตวันมหาวิหาร, ซึ่งเป็นอารามของอนาถปิณฑิกคฤหบดี ใกล้เมืองสาวัตถี,

ตัตระ โข ภะคะวา ภิกขู อามันเตสิ ภิกขะโวติ, ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, **ภะทันเต ติ ภิกขู ภะคะวะโต ปัจจัสโสสุง,** ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว, **ภะคะวา เอตะทะโวจะ,** พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระดำรัสนี้ว่า, **เมตตายะ ภิกขะเว เจโตวิมุตติยา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เมตตาอันเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นแห่งจิตนี้, **อาเสวิตายะ ภาวิตายะ,** อันบุคคลบำเพ็ญจนคุ้นแล้ว ทำให้มากแล้ว, **พะหุลีกาตายะ ยานิกะตายะ,** ทำให้มากคือ, ชำนาญให้เป็นยวดยานของใจ, **วัตถุกะตายะ อะนุฏฐิตายะ,** ให้เป็นที่อยู่ของใจตั้งไว้เป็นนิตย์, **ปะริจิตายะ สุสะมารัทธายะ,** อันบุคคลสั่งสมอบรมแล้ว บำเพ็ญดีแล้ว, **เอกาทะสานิสังสา ปาฏิกังขา,** ย่อมมีอานิสงส์ สิบเอ็ดประการ,

กะตะเม เอกาทะสะ, อานิสงส์สิบเอ็ดประการ อะไรบ้าง, (๑) **สุขัง สุปะติ,** คือ (ผู้เจริญเมตตาจิตนั้น) หลับอยู่ก็เป็นสุขสบาย, (๒) **สุขัง ปะฏิพุชฌะติ,** ตื่นขึ้นก็เป็นสุขสบาย, (๓) **นะปาปะกัง สุปินัง ปัสสะติ,** ไม่ฝันร้าย, (๔) **มะนุสสานัง ปิโย โหติ,** เป็นที่รักของเหล่ามนุษย์ทั้งหลาย, (๕) **อะมะนุสสานัง ปิโย โหติ,** เป็นที่รักของเหล่าอมนุษย์ทั่วไป, (๖) **เทวะตารักขันติ,** เทวดาย่อมคุ้มครองรักษา, (๗) **นาสสะอัคคิ วา วิสัง วา สัตถัง วา กะมะติ,** ไฟก็ดี ยาพิษก็ดี ศัตราก็ดี ย่อมทำอันตรายไม่ได้, (๘) **ตุวะฏัง จิตตัง สะมาธิยะติ,** จิตย่อมเป็นสมาธิได้รวดเร็ว, (๙) **มุขะวัณโณ วิปปะสีทะติ,** ผิวหน้าย่อมผ่องใส, (๑๐) **อะสัมมุฬโห กาลัง กะโรติ** เป็นผู้ไม่ลุ่มหลง ทำกาลกิริยาตาย, (๑๑) **อุตตะริง อัปปะฏิวิชฌันโต, พรัหมะโลกูปะโค โหติ,** เมื่อยังไม่บรรลุคุณวิเศษอันยิ่ง ๆ ขึ้นไป, ย่อมเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลกแล,

เมตตายะ ภิกขะเว เจโต วิมุตติยา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เมตตา อันเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นแห่งจิตนี้, **อาเสวิตายะ ภาวิตายะ,** อันบุคคลบำเพ็ญจนคุ้นแล้ว ทำให้มากแล้ว, **พะหุลีกาตายะ ยานีกะตายะ,** ทำให้มากคือชำนาญให้เป็นยวดยานของใจ, **วัตถุกะตายะ อะนุฏฐิตายะ,** ทำให้เป็นที่อยู่ของใจตั้งไว้เป็นนิตย์, **ปะริจิตายะ สุสะมารัทธายะ,** อันบุคคลสั่งสมอบรมแล้วบำเพ็ญให้มากแล้ว, **อิเม เอกาทะสานิสังสา ปาฏิกังขาติ,** ย่อมมีอานิสงส์ สิบเอ็ดประการ,

อิทะมะโว จะ ภะคะวา, พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสธรรมปริยายอันนี้แล้ว, **อัตตะมะนา เต ภิกขู ภะคะวะโต,** ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น ก็มีใจยินดี, **ภาสิตัง อะภินันทุนติ,** พอใจในภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น, **อิติ,** ด้วยประการฉะนี้ แล.

๘. บทแผ่เมตตา

สัพเพ สัตตา, สัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนทุกข์, เกิด แก่ เจ็บ ตาย, ด้วยกันหมดทั้งสิ้น,

อะเวรา โหนตุ, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีเวรซึ่งกันและกันเลย,

อัพยาบัชฌา โหนตุ, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้พยาบาท เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย,

อะนีฆา โหนตุ, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย,

สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ, จงมีความสุขกายสุขใจ, รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัย, ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นเทอญ.

บทแผ่เมตตาแบบสำนักสวนวาง

สัพเพ สัตตา, สัตว์โลกทั้งหลายทั้งปวง, ที่เป็นเพื่อนทุกข์, เกิดแก่เจ็บตาย, ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น,

อะเวรา, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีเวรแก่กันและกันเลย,

อัพยาบัชฌา, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันเลย,

อะนีฆา, จงเป็นสุขเป็นสุขเถิด, อย่าได้มีความทุกข์กายทุกข์ใจเลย,

สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ, จงมีความสุขกายสุขใจ, รักษาตนให้พ้นจากทุกข์ภัย, ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้นเทอญ.

๙. คำสาธุการเมื่อพระเทศน์จบ

(เมื่อพระแสดงธรรมจบ ให้รับสาธุการพร้อมกันด้วยถ้อยคำข้างล่างนี้ทั้งหมด, ว่าเป็นวรรค หยุดตามที่จุดไว้ทุก ๆ จุด)

สาธุ พุทธะสุโพธิตา, สาธุ ! ความตรัสรู้ดีจริงของพระพุทธเจ้า.

สาธุ ธัมมะสุธัมมะตา, สาธุ ! ความเป็นธรรมดีจริงของพระธรรม.

สาธุ สังฆัสสุปะฏิปัตติ, สาธุ ! ความปฏิบัติดีจริงของพระสงฆ์.

อะโห พุทโธ, พระพุทธเจ้า น่าอัศจรรย์จริง.

อะโห ธัมโม, พระธรรมเจ้า น่าอัศจรรย์จริง.

อะโห สังโฆ, พระสงฆเจ้า น่าอัศจรรย์จริง.

อะหัง พุทธัญจะ ธัมมัญจะ สังฆัญจะ สะระณัง คะตา.[๑]

ข้าพเจ้าถึงแล้ว, ซึ่งพระพุทธเจ้า, พระธรรมเจ้า, พระสงฆเจ้า, ว่าเป็นที่พึ่งที่ระลึกถึง.

อุปาสิกัตตัง[๑] **เทเสสิง ภิกขุสังฆัสสะ สัมมุขา.**

ข้าพเจ้าขอแสดงตน, ว่าเป็นอุบาสิกา, ในที่จำเพาะหน้าพระภิกษุสงฆ์.

เอตัง เม สะระณัง เขมัง, เอตัง สะระณะมุตตะมัง.

พระรัตนตรัยนี้, เป็นที่พึ่งของข้าพเจ้าอันเกษม; พระรัตนตรัยนี้, เป็นที่พึ่งอันสูงสุด.

เอตัง สะระณะมาคัมมะ, สัพพะทุกขา ปะมุจจะเย.

เพราะอาศัยพระรัตนตรัยนี้ เป็นที่พึ่ง, ข้าพเจ้าพึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวง.

---

๑. ถ้าอุบาสก พึงเปลี่ยนคำว่า "คะตา" เป็น "คะโต", พึงเปลี่ยนคำว่า "อุปาสิกัตตัง" เป็น "อุปาสะกัตตัง" แล้วเปลี่ยนคำแปลเป็น "ว่าเป็นอุบาสก"

ยะถาพะลัง จะเรยยาหัง สัมมาสัมพุทธะสาสะนัง.

ข้าพเจ้าจักประพฤติ, ซึ่งพระธรรมคำสั่งสอน, ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า, โดยสมควรแก่กำลัง.

ทุกขะนิสสะระณัสเสวะ ภาคินิสสัง[๑] อะนาคะเต.

ขอข้าพเจ้าพึงมีส่วนแห่งพระนิพพาน, อันเป็นที่ยกตนออกจากทุกข์; ในอนาคตกาล, เบื้องหน้าโน้น เทอญ.

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ,
วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู,
อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ,
สัตถา เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวา ติ.
สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม,
สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก,
โอปะนะยิโก ปัตจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหิ ติ.
สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา,
เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ,
อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลิกะระณีโย,
อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสา ติ.

(จบแล้ว คอยพึ่งพระ ยะถา สัพพี, จบแล้ว กรวดน้ำ)

๑. ถ้าเป็นอุบาสก เปลี่ยนคำว่า "ภาคินิสสัง" เป็น "ภาคี อัสสัง".

ภาคผนวก

๑๐. อริยมรรคมีองค์แปด

(หันทะ มะยัง อะริยัฏฐังคิกะมัคคะปาฐัง ภะณามะ เส.)

(มรรคมีองค์ ๘) **อะยะเมวะ อะริโย อัฏฐังคิโก มัคโค.** หนทางนี้แล เป็นหนทางอันประเสริฐ ซึ่งประกอบด้วยองค์แปด. **เสยยะถีทัง.** ได้แก่สิ่งเหล่านี้คือ :– **สัมมาทิฏฐิ** ความเห็นชอบ, **สัมมาสังกัปโป** ความดำริชอบ, **สัมมาวาจา** การพูดจาชอบ, **สัมมากัมมันโต** การทำการงานชอบ, **สัมมาอาชีโว** การเลี้ยงชีวิตชอบ, **สัมมาวายาโม** ความพากเพียรชอบ, **สัมมาสะติ** ความระลึกชอบ, **สัมมาสะมาธิ** ความตั้งใจมั่นชอบ,

(องค์มรรคที่ ๑) **กะตะมา จะ ภิกขะเว สัมมาทิฏฐิ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ความเห็นชอบ เป็นอย่างไรเล่า ? **ยัง โข ภิกขะเว ทุกเข ญาณัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ความรู้อันใด เป็นความรู้ในทุกข์, **ทุกขะสะมุทะเย ญาณัง,** เป็นความรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์, **ทุกขะนิโรเธ ญาณัง,** เป็นความรู้ในความดับแห่งทุกข์, **ทุกขะนิโรธะคามินิยา ปะฏิปะทายะ ญาณัง.** เป็นความรู้ในทางดำเนินให้ถึงความดับแห่งทุกข์. **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาทิฏฐิ** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า ความเห็นชอบ.

(องค์มรรคที่ ๒) **กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาสังกัปโป,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ความดำริชอบ เป็นอย่างไรเล่า ? **เนกขัมมะสังกัปโป,** ความดำริในการ

ออกจากกาม, **อะพยาปาทะสังกัปโป,** ดำริในการไม่มุ่งร้าย ; **อะวิหิงสา-สังกัปโป.** ความดำริในการไม่เบียดเบียน. **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมา-สังกัปโป,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, **อันนี้เรากล่าวว่า ความดำริชอบ.**

(องค์มรรคที่ ๓) **กะตะมา จะ ภิกขะเว สัมมาวาจา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, การพูดจาชอบ เป็นอย่างไรเล่า? **มุสาวาทา เวระมะณี,** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดไม่จริง, **ปิสุณายะ วาจายะ เวระมะณี,** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดส่อเสียด, **ผะรุสายะ วาจายะ เวระมะณี,** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดหยาบ, **สัมผัปปะลาปา เวระมะณี.** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ. **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาวาจา.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า **การพูดจาชอบ.**

(องค์มรรคที่ ๔) **กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมากัมมันโต,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, การทำการงานชอบ เป็นอย่างไรเล่า? **ปาณาติปาตา เวระมะณี,** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการฆ่า, **อะทินนาทานา เวระมะณี,** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการถือเอาสิ่งของ ที่เจ้าของไม่ได้ให้แล้ว, **กาเมสุ มิจฉาจารา เวระมะณี.** เจตนาเป็นเครื่องเว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย. **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมากัมมันโต.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า **การทำการงานชอบ.**

(องค์มรรคที่ ๕) **กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาอาชีโว,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, การเลี้ยงชีวิตชอบ เป็นอย่างไรเล่า? **อิธะ ภิกขะเว อะริยะสาวะโก,**

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สาวกของพระอริยเจ้า ในธรรมวินัยนี้, **มิจฉาอาชีวัง ปะหายะ,** ละการเลี้ยงชีวิตที่ผิดเสีย, **สัมมาอาชีเวนะ ชีวิกัง กัปเปติ.** ย่อมสำเร็จความเป็นอยู่ด้วยการเลี้ยงชีวิตที่ชอบ. **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมา-อาชีโว.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า **การเลี้ยงชีวิตชอบ.**

(องค์มรรคที่ ๖) **กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาวายาโม,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ความพากเพียรชอบ เป็นอย่างไรเล่า ? **อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุในธรรมวินัยนี้, **อะนุปปันนานัง ปาปะกานัง อะกุสะลานัง ธัมมานัง อะนุปปาทายะ, ฉันทัง ชะเนติ, วายะมะติ, วิริยัง อาระภะติ, จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ;** ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น, ย่อมพยายาม, ปรารภความเพียร, ประคองตั้งจิตไว้, เพื่อจะยังอกุศลธรรมอันเป็นบาปที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น; **อุปปันนานัง ปาปะกานัง อะกุสะลานัง ธัมมานัง ปะหานายะ, ฉันทัง ชะเนติ, วายะมะติ, วิริยัง อาระภะติ, จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ;** ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น, ย่อมพยายาม, ปรารภความเพียร, ประคองตั้งจิตไว้, เพื่อจะละอกุศลธรรม อันเป็นบาป ที่เกิดขึ้นแล้ว; **อะนุปปันนานัง กุสะลานัง ธัมมานัง อุปปาทายะ, ฉันทัง ชะเนติ, วายะมะติ, วิริยัง อาระภะติ, จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ;** ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น, ย่อมพยายาม, ปรารภความเพียร, ประคองตั้งจิตไว้, เพื่อจะยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดขึ้น; **อุปปันนานัง กุสะลานัง ธัมมานัง ฐิติยา, อะสัมโมสายะ, ภิยโยภาวายะ, เวปุลลายะ, ภาวะนายะ, ปาริปูริยา, ฉันทัง ชะเนติ, วายะมะติ, วิริยัง อาระภะติ, จิตตัง ปัคคัณหาติ ปะทะหะติ.** ย่อมทำความพอใจให้เกิดขึ้น, ย่อมพยายาม, ปรารภความเพียร,

ประคองตั้งจิตไว้, เพื่อความตั้งอยู่, ความไม่เลอะเลือน, ความงอกงามยิ่งขึ้น, ความไพบูลย์, ความเจริญ, ความเต็มรอบ, แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว, **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาวายาโม.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า **ความพากเพียรชอบ**

(องค์มรรคที่ ๗) **กะตะมา จะ ภิกขะเว สัมมาสะติ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ความระลึกชอบ เป็นอย่างไรเล่า ? **อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุในธรรมวินัยนี้, **กาเย กายานุปัสสี วิหะระติ,** ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นกายในกายอยู่เป็นประจำ, **อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา, วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง;** มีความเพียรเครื่องเผากิเลส, มีสัมปชัญญะ มีสติ, ถอนความพอใจและความไม่พอใจ ในโลกออกเสียได้; **เวทะนาสุ เวทะนานุปัสสี วิหะระติ,** ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่เป็นประจำ, **อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา, วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง;** มีความเพียรเครื่องเผากิเลส, มีสัมปชัญญะ มีสติ, ถอนความพอใจและความไม่พอใจ ในโลกออกเสียได้; **จิตเต จิตตานุปัสสี วิหะระติ,** ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่เป็นประจำ, **อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา, วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง;** มีความเพียรเครื่องเผากิเลส, มีสัมปชัญญะ มีสติ, ถอนความพอใจ และความไม่พอใจ ในโลกออกเสียได้; **ธัมเมสุ ธัมมานุปัสสี วิหะระติ,** ย่อมเป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่เป็นประจำ, **อาตาปี สัมปะชาโน สะติมา, วิเนยยะ โลเก อะภิชฌาโทมะนัสสัง.** มีความเพียรเครื่องเผากิเลส, มีสัมปชัญญะมีสติ, ถอนความพอใจและความไม่พอใจ ในโลกออกเสียได้. **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาสะติ.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า **ความระลึกชอบ.**

ภาคผนวก

(องค์มรรคที่ ๘) **กะตะโม จะ ภิกขะเว สัมมาสะมาธิ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ความตั้งใจมั่นชอบ เป็นอย่างไรเล่า ? **อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภิกษุในธรรมวินัยนี้, **วิวิจเจวะ กาเมหิ,** สงัดแล้วจากกามทั้งหลาย, **วิวิจจะ อะกุสะเลหิ ธัมเมหิ,** สงัดแล้วจากธรรมที่เป็นอกุศลทั้งหลาย, **สะวิตักกัง สะวิจารัง, วิเวกะชัง ปีติสุขัง ปะฐะมัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ;** เข้าถึงปฐมฌาน, ประกอบด้วยวิตกวิจาร, มีปีติและสุข อันเกิดจากวิเวก แล้วแลอยู่; **วิตักกะวิจารานัง วูปะสะมา,** เพราะความที่วิตกวิจารทั้งสองระงับลง, **อัชฌัตตัง สัมปะสาทะนัง เจตะโส, เอโกทิภาวัง, อะวิตักกัง อะวิจารัง, สะมาธิชัง ปีติสุขัง ทุติยัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ;** เข้าถึงทุติยฌาน, เป็นเครื่องผ่องใสแห่งใจในภายใน, ให้สมาธิเป็นธรรมอันเอกผุดมีขึ้น, ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร, มีแต่ปีติและสุข อันเกิดจากสมาธิ แล้วแลอยู่; **ปีติยา จะ วิราคา,** อนึ่ง เพราะความจางคลายไปแห่งปีติ, **อุเปกขะโก จะ วิหะระติ, สะโต จะ สัมปะชาโน,** ย่อมเป็นผู้อยู่อุเบกขา, มีสติและสัมปชัญญะ, **สุขัญจะ กาเยนะ ปะฏิสังเวเทติ,** และย่อมเสวยความสุขด้วยนามกาย, **ยันตัง อะริยา อาจิกขันติ, อุเปกขะโก สะติมา สุขะวิหารี ติ,** ชนิดที่พระอริยเจ้าทั้งหลายย่อมกล่าวสรรเสริญผู้นั้นว่า, "เป็นผู้อยู่ อุเบกขา มีสติ อยู่เป็นปรกติสุข" ดังนี้, **ตะติยัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ;** เข้าถึงตติยฌาน แล้วแลอยู่; **สุขัสสะ จะ ปะหานา,** เพราะละสุขเสียได้, **ทุกขัสสะ จะ ปะหานา,** และเพราะละทุกข์เสียได้, **ปุพเพวะ โสมะนัสสะโทมะนัสสานัง อัตถังคะมา,** เพราะความดับไปแห่งโสมนัสและโทมนัสทั้งสอง ในกาลก่อน, **อะทุกขะมะสุขัง อุเปกขาสะติปาริสุทธิง, จะตุตถัง ฌานัง อุปะสัมปัชชะ วิหะระติ.** เข้าถึงจตุตถฌาน, ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข, มีแต่ความที่สติเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขาแล้วแลอยู่ **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว สัมมาสะมาธิ.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อันนี้เรากล่าวว่า **ความตั้งใจมั่นชอบ.**

บทสวดมนต์แปล

๑๑. ธัมมจักกัปปวัตตนสุตตปาฐะ

(พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงเริ่มวางหลักธรรม ก่อนเรื่องอื่น)

(หันทะ มะยัง ธัมมะจักกัปปะวัตตะนะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส.)

เอวัมเม สุตัง, ข้าพเจ้า (คือพระอานนท์เถระ), ได้สดับมาแล้วอย่างนี้, **เอกัง สะมะยัง ภะคะวา พาราณะสิยัง วิหะระติ อิสิปะตะเน มิคะทาเย,** สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครพาราณสี, **ตัตระ โข ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขู อามันเตสิ,** ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า,ตรัสเรียกภิกษุปัญจวัคคีย์มาแล้ว ตรัสว่า

[1]เท็วเม ภิกขะเว อันตา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ที่สุดแห่งการกระทำสองอย่างเหล่านี้, มีอยู่, **ปัพพะชิเตนะ นะ เสวิตัพพา,** เป็นสิ่งที่บรรพชิตไม่ควรข้องแวะเลย. **โย จายัง กาเมสุ กามะสุขัลลิกานุโยโค,** นี้คือการประกอบตนพัวพันอยู่ด้วยความใคร่ในกามทั้งหลาย, **หีโน,** เป็นของต่ำทราม **คัมโม,** เป็นของชาวบ้าน, **โปถุชชะนิโก,** เป็นของคนชั้นปุถุชน, **อะนะริโย,** ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า, **อะนัตถะสัญหิโต,** ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย, นี้อย่างหนึ่ง, **โย จายัง อัตตะกิละมะถานุโยโค,** อีกอย่างหนึ่ง, คือการประกอบการทรมานตนให้ลำบาก, **ทุกโข,** เป็นสิ่งนำมาซึ่งทุกข์, **อะนะริโย,** ไม่ใช่ข้อปฏิบัติของพระอริยเจ้า, **อะนัตถะสัญหิโต,** ไม่ประกอบด้วยประโยชน์เลย.

เอเต เต ภิกขะเว อุโภ อันเต อะนุปะคัมมะ มัชฌิมา ปะฏิปะทา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง ไม่เข้าไปหาที่สุดแห่งการกระทำสองอย่างนั้น, มีอยู่, **ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา,** เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว, **จักขุกะระณี,** เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักษุ, **ญาณะกะระณี,** เป็นเครื่องกระทำให้เกิดญาณ, **อุปะสะมายะ,** เพื่อความสงบ.

---

๑ เท็วเม อ่านว่า ทะเวเม

อะภิญญายะ, เพื่อความรู้ยิ่ง, **สัมโพธายะ,** เพื่อความรู้พร้อม, **นิพพานายะ สังวัตตะติ,** เป็นไปพร้อมเพื่อนิพพาน.

กะตะมา จะ สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา ? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางนั้น เป็นอย่างไรเล่า ? **อะยะเมวะ อะริโย อัฏฐังคิโก มัคโค,** ข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลางนั้น คือข้อปฏิบัติเป็นหนทางอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์แปดประการ นี้เอง, **เสยยะถีทัง,** ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ :- **สัมมาทิฏฐิ,** ความเห็นชอบ, **สัมมาสังกัปโป,** ความดำริชอบ, **สัมมาวาจา,** การพูดจาชอบ, **สัมมากัมมันโต,** การทำการงานชอบ, **สัมมาอาชีโว,** การเลี้ยงชีวิตชอบ, **สัมมาวายาโม,** ความพากเพียรชอบ, **สัมมาสะติ,** ความระลึกชอบ **สัมมาสะมาธิ,** ความตั้งใจมั่นชอบ.

อะยัง โข สา ภิกขะเว มัชฌิมา ปะฏิปะทา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นี้แล คือข้อปฏิบัติเป็นทางสายกลาง, **ตะถาคะเตนะ อะภิสัมพุทธา,** เป็นข้อปฏิบัติที่ตถาคตได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว, **จักขุกะระณี,** เป็นเครื่องกระทำให้เกิดจักษุ, **ญาณะกะระณี,** เป็นเครื่องกระทำให้เกิดญาณ, **อุปะสะมายะ,** เพื่อความสงบ, **อะภิญญายะ,** เพื่อความรู้ยิ่ง, **สัมโพธายะ,** เพื่อความรู้พร้อม, **นิพพานายะ สังวัตตะติ,** เป็นไปพร้อมเพื่อนิพพาน.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขัง อะริยะสัจจัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อริยสัจจ์ คือ ทุกข์นี้, มีอยู่, **ชาติปี ทุกขา,** คือความเกิดก็เป็นทุกข์, **ชะราปี ทุกขา,** ความแก่ก็เป็นทุกข์, **มะระณัมปี ทุกขัง,** ความตายก็เป็นทุกข์, **โสกะปะริเทวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสาปี ทุกขา,** ความโศก ความร่ำไรรำพัน ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความคับแค้นใจก็เป็นทุกข์, **อัปปิเยหิ สัมปะโยโค ทุกโข,** ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์, **ปิเยหิ วิปปะโยโค ทุกโข,** ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักที่พอใจก็เป็นทุกข์, **ยัมปิจฉัง นะ ละภะติ ตัมปิ ทุกขัง,** มีความปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น

นั่นก็เป็นทุกข์, **สังขิตเตนะ ปัญจุปาทานักขันธา ทุกขา,** ว่าโดยย่อ อุปาทานขันธ์ทั้งห้า เป็นตัวทุกข์,

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อริยสัจจ์คือเหตุให้เกิดทุกข์นี้, มีอยู่ ยายัง ตัณหา; นี้คือตัณหา, **โปโนพภะวิกา,** อันเป็นเครื่องทำให้มีการเกิดอีก, **นันทิราคะ สะหะคะตา,** อันประกอบอยู่ด้วยความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิน, **ตัตระ ตัตราภินันทินี,** เป็นเครื่องให้เพลินอย่างยิ่งในอารมณ์นั้น ๆ, **เสยยะถีทัง,** ได้แก่ตัณหาเหล่านี้ คือ :- **กามะตัณหา,** ตัณหาในกาม, **ภะวะตัณหา** ตัณหาในความมีความเป็น, **วิภะวะตัณหา,** ตัณหาในความไม่มีไม่เป็น.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อริยสัจจ์ คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นี้, มีอยู่, **โย ตัสสาเยวะ ตัณหายะ อะเสสะวิราคะนิโรโธ,** นี้คือความดับสนิทเพราะจางไป โดยไม่มีเหลือของตัณหานั้น นั่นเอง, **จาโค,** เป็นความสละทิ้ง, **ปะฏินิสสัคโค,** เป็นความสลัดคืน, **มุตติ,** เป็นความปล่อย, **อะนาละโย,** เป็นความทำไม่ให้มีที่อาศัยซึ่งตัณหานั้น.

อิทัง โข ปะนะ ภิกขะเว ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อริยสัจจ์คือข้อปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือ แห่งทุกข์นี้, มีอยู่, **อะยะเมวะ อะริโย อัฏฐังคิโก มัคโค,** นี้คือข้อปฏิบัติเป็นหนทางอันประเสริฐ ประกอบด้วยองค์แปดประการ, **เสยยะถีทัง,** ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ :- **สัมมาทิฏฐิ,** ความเห็นชอบ, **สัมมาสังกัปโป,** ความดำริชอบ, **สัมมาวาจา,** การพูดจาชอบ, **สัมมากัมมันโต,** การทำการงานชอบ, **สัมมาอาชีโว,** การเลี้ยงชีวิตชอบ, **สัมมาวายาโม,** ความพากเพียรชอบ, **สัมมาสะติ,** ความระลึกชอบ, **สัมมาสะมาธิ,** ความตั้งใจมั่นชอบ.

อิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุง อุทะปาทิ, ญาณัง อุทะปาทิ, ปัญญา อุทะปาทิ, วิชชา อุทะปาทิ, อาโลโก อุทะปาทิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาแต่ก่อน, ว่าอริยสัจจ์คือทุกข์, เป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญเญยยันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์คือทุกข์นั้นแล, เป็นสิ่งที่ควรกำหนดรู้ ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขัง อะริยะสัจจัง ปะริญญาตันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์คือทุกข์นั้นแล, เรากำหนดรู้ได้แล้ว ดังนี้.

อิทัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุง อุทะปาทิ, ญาณัง อุทะปาทิ, ปัญญา อุทะปาทิ, วิชชา อุทะปาทิ, อาโลโก อุทะปาทิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาแต่ก่อน, ว่าอริยสัจจ์คือเหตุให้เกิดทุกข์, เป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหาตัพพันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์คือเหตุให้เกิดทุกข์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรละเสีย ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะสะมุทะโย อะริยะสัจจัง ปะหีนันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์คือเหตุให้เกิดทุกข์นั้นแล, เราละได้แล้ว ดังนี้.

อิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุง อุทะปาทิ, ญาณัง อุทะปาทิ, ปัญญา อุทะปาทิ, วิชชา อุทะปาทิ, อาโลโก อุทะปาทิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาแต่ก่อน. ว่าอริยสัจจ์คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, เป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง**

ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง สัจฉิกาตัพพันติ, ว่า ก็อริยสัจจ์คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล เป็นสิ่งที่ควรทำให้แจ้ง ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรโธ อะริยะสัจจัง สัจฉิกะตันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล, เราทำให้แจ้งได้แล้ว ดังนี้.

อิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจันติ เม ภิกขะเว, ปุพเพ อะนะนุสสุเตสุ ธัมเมสุ, จักขุง อุทะปาทิ. ญาณัง อุทะปาทิ, ปัญญา อุทะปาทิ, วิชชา อุทะปาทิ, อาโลโก อุทะปาทิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักษุเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ญาณเกิดขึ้นแล้วแก่เรา. ปัญญาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, วิชชาเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, แสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา, ในธรรมที่เราไม่เคยฟังมาแต่ก่อน, ว่าอริยสัจจ์ คือข้อปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, เป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาเวตัพพันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์คือข้อปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล, เป็นสิ่งที่ควรทำให้เกิดมี ดังนี้, **ตัง โข ปะนิทัง ทุกขะนิโรธะคามินีปะฏิปะทา อะริยะสัจจัง ภาวิตันติ,** ว่า ก็อริยสัจจ์ คือข้อปฏิบัติที่ทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์นั้นแล, เราทำให้เกิดมีได้แล้ว ดังนี้.

ยาวะกีวัญจะ เม ภิกขะเว, อิเมสุ จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ, เอวันติปะริวัฏฏัง ทวาทะสาการัง ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง นะ สุวิสุทธัง อะโหสิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ปัญญาเครื่องรู้เห็นตามที่เป็นจริง, มีปริวัฏฏ์สามมีอาการสิบสอง เช่นนั้น, ในอริยสัจจ์ทั้งสี่เหล่านี้, ยังไม่เป็นของบริสุทธิ์หมดจดด้วยดีแก่เรา อยู่เพียงใด, **เนวะ ตาวาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพ์รห์มะเก, สัสสะมะณะพ์ราห์มะณิยา ปะชายะ สะเทวะ-มะนุสสายะ, อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจจัญญาสิง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ตลอดกาลเพียงนั้น, เรายังไม่ปฏิญญาว่าได้ตรัสรู้พร้อม

เฉพาะแล้ว, ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ, ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก, ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์.

ยะโต จะ โข เม ภิกขะเว, อิเมสุ จะตูสุ อะริยะสัจเจสุ, เอวันติ ปะริวัฏฏัง ท์วาทะสาการัง ยะถาภูตัง ญาณะทัสสะนัง สุวิสุทธัง อะโหสิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อใด, ปัญญาเครื่องรู้เห็นตามที่เป็นจริง, มีปริวัฏฏ์สาม มีอาการสิบสอง เช่นนั้น ในอริยสัจจ์ทั้งสี่เหล่านี้, เป็นของบริสุทธิ์หมดจดด้วยดีแก่เรา, **อะถาหัง ภิกขะเว สะเทวะเก โลเก สะมาระเก สะพร์หมะเก, สัสสะมะณะพร์าหมะณิยา ปะชายะ สะเทวะมะนุสสายะ, อะนุตตะรัง สัมมาสัมโพธิง อะภิสัมพุทโธ ปัจจัญญาสิง,** เมื่อนั้น, เราปฏิญญาว่าได้ตรัสรู้พร้อมเฉพาะแล้ว, ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ, ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก, ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์.

ญาณัญจะ ปะนะ เม ภิกขะเว ทัสสะนัง อุทะปาทิ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็ญาณและทัสสนะได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา, **อะกุปปา เม วิมุตติ,** ว่าความหลุดพ้นของเราไม่กลับกำเริบ, **อะยะมันติมา ชาติ,** ความเกิดนี้เป็นความเกิดครั้งสุดท้าย, **นัตถิทานิ ปุนัพภะโว ติ,** บัดนี้ความเกิดอีกย่อมไม่มี ดังนี้.

ความทุกข์ ที่ถูกกำหนดรู้
คือปากประตู แห่งพระนิพพาน

๑๒. บัญจวัคคิยสูตร*

(อนัตตลักขณสูตร สูตรที่ทำให้ปัญจวัคคีย์เป็นพระอรหันต์)

(หันทะ มะยัง อะนัตตะลักขะณะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส)

เอวัม เม สุตัง, ข้าพเจ้า (คือพระอานนท์เถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้,

เอกัง สะมะยัง ภะคะวา พาราณะสิยัง วิหะระติ อิสิปะตะเน มิคะทาเย, สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า, ประทับอยู่ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครพาราณสี, **ตัตระ โข ภะคะวา ปัญจะวัคคิเย ภิกขู อามันเตสิ ...เอตะทะโวจะ,** ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้า, ตรัสเรียกภิกษุเบญจวัคคีย์.... แล้วตรัสว่า,

(๑.) รูปัง ภิกขะเว อะนัตตา, ภิกษุทั้งหลาย! รูปมิใช่ตัวตน, **รูปัญจะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสะ นะ ยิทัง รูปัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ,** ถ้าหากว่ารูปนี้จักเป็นตัวตนแล้วไซร้, รูปนี้ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ, **ลัพเภถะ จะ รูเป เอวัง เมรูปัง โหตุ เอวัง เมรูปัง มา อะโหสีติ,** ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในรูปว่า, ขอรูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ยัสมา จะ โข ภิกขะเว รูปัง อะนัตตา, ก็เพราะเหตุที่รูปมิใช่ตัวตน, **ตัสมา รูปัง อาพาธายะ สังวัตตะติ,** ฉะนั้น รูปจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ, **นะ จะ ลัพภะติ รูเป เอวัง เม รูปัง โหตุ เอวัง เม รูปัง มา อะโหสีติ,** และไม่ได้ตามความปรารถนาในรูปว่า, ขอรูปของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

(๒.) เวทะนา อะนัตตา, ภิกษุทั้งหลาย! เวทนามิใช่ตัวตน, **เวทะนา จะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสะ,** ก็หากเวทนานี้จักเป็นตัวตนแล้วไซร้, **นะ ยิทัง เวทะนา อาพาธายะ สังวัตเตยยะ,** ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ, **ลัพเภถะ จะเวทะนายะ เอวัง เม เวทะนา โหตุ เอวัง เม เวทะนา มา อะโหสีติ,** ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า, ขอเวทนาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

---

*บัญจวัคคิยสูตร ๑๗/๗๑

ยัส์มา จะ โข ภิกขะเว เวทะนา อะนัตตา, ก็เพราะเหตุที่เวทนามิใช่ตัวตน, **ตัส์มา เวทะนา อาพาธายะ สังวัตตะติ,** ฉะนั้น เวทนาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ, **นะ จะ ลัพภะติ เวทะนายะ เอวัง เม เวทะนา โหตุ เอวัง เม เวทะนา มา อะโหสีติ,** และไม่ได้ตามความปรารถนาในเวทนาว่า, ขอเวทนาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

(๓.) สัญญา อะนัตตา, ภิกษุทั้งหลาย! สัญญามิใช่ตัวตน, **สัญญา จะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสะ,** ก็หากสัญญานี้จักเป็นตัวตนแล้วไซร้, **นะ ยิทัง สัญญา อาพาธายะ สังวัตเตยยะ,** ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ, **ลัพเภถะ จะ สัญญายะ เอวัง เม สัญญา โหตุ เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ,** ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า, ขอสัญญาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ยัส์มา จะ โข ภิกขะเว สัญญา อะนัตตา, ก็เพราะเหตุที่สัญญามิใช่ตัวตน, **ตัส์มา สัญญา อาพาธายะ สังวัตตะติ,** ฉะนั้น สัญญาจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ, **นะ จะ ลัพภะติ สัญญายะ เอวัง เม สัญญา โหตุ เอวัง เม สัญญา มา อะโหสีติ,** และไม่ได้ตามความปรารถนาในสัญญาว่า, ขอสัญญาของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย.

(๔.) สังขารา อะนัตตา, ภิกษุทั้งหลาย! สังขารมิใช่ตัวตน, **สังขารา จะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสังสุ,** ก็หากสังขารนี้จักเป็นตัวตนแล้วไซร้, **นะ ยิทัง สังขารา อาพาธายะ สังวัตเตยยุง,** ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ, **ลัพเภถะ จะ สังขาเรสุ เอวัง เม สังขารา โหนตุ เอวัง เม สังขารา มา อะเหสุนติ,** ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในสังขารว่า, ขอสังขารของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ยัส์มา จะ โข ภิกขะเว สังขารา อะนัตตา, ก็เพราะเหตุที่สังขารมิใช่ตัวตน, **ตัส์มา สังขารา อาพาธายะ สังวัตตันติ,** ฉะนั้น สังขารจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ, **นะ จะ ลัพภะติ สังขาเรสุ เอวัง เม สังขารา โหนตุ เอวัง เม สังขารา มา อะเหสุนติ,** และไม่ได้ตามความปราถนาในสังขารว่า, ขอสังขารของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

(๕.) **วิญญาณัง อะนัตตา,** ภิกษุทั้งหลาย! วิญญาณมิใช่ตัวตน, **วิญญาณัญจะ หิทัง ภิกขะเว อัตตา อะภะวิสสะ,** ก็หากวิญญาณนี้จักเป็นตัวตน แล้วไซร้, **นะ ยิทัง วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตเตยยะ,** ก็คงไม่เป็นไปเพื่ออาพาธ, **ลัพเภถะ จะ วิญญาเณ เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ,** ทั้งยังจะได้ตามความปรารถนาในวิญญาณว่า, ขอวิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ยัส์มา จะ โข ภิกขะเว วิญญาณัง อะนัตตา, ก็เพราะเหตุที่วิญญาณมิใช่ตัวตน, **ตัส์มา วิญญาณัง อาพาธายะ สังวัตตะติ,** ฉะนั้น วิญญาณจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ, **นะ จะ ลัพภะติ วิญญาเณ เอวัง เม วิญญาณัง โหตุ เอวัง เม วิญญาณัง มา อะโหสีติ,** และไม่ได้ตามความปรารถนาในวิญญาณว่า, ขอวิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้เถิด อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย,

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว รูปัง นิจจัง วา อะนิจจัง วาติ, ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน, รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง ?, **อะนิจจัง ภันเต,** ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า, ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า,

ยัม ปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?,

ทุกขัง ภันเต, เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า,

ยัม ปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง, สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัส์มิ เอโส เม อัตตาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์, มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา, ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า, นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นตัวตนของเรา ?

โน เหตัง ภันเต, ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า,

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว เวทะนา นิจจา วา อนิจจา วาติ, ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน, เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง, **อนิจจา ภันเต,** ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า, ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?, **ทุกขัง ภันเต,** เป็นทุกข์พระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัส์มิ เอโสเม อัตตาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์, มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา, ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า, นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นตัวตนของเรา, **โน เหตัง ภันเต,** ไม่ควรเห็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า,

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว สัญญา นิจจา วา อนิจจา วาติ, ภิกษุทั้งหลาย!, เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน, สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง, **อนิจจา ภันเต,** ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า, ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?, **ทุกขัง ภันเต,** เป็นทุกข์พระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัส์มิ เอโส เม อัตตาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์, มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา, ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า, นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นตัวตนของเรา, **โน เหตัง ภันเต,** ไม่ควรเห็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า,

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว สังขารา นิจจา วา อนิจจา วาติ, ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน, สังขารเที่ยงหรือไม่เที่ยง, **อนิจจา ภันเต,** ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า, ไม่เที่ยงพระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ? **ทุกขัง ภันเต,** เป็นทุกข์พระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัส์มิ เอโส เม อัตตาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยงเป็นทุกข์, มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา, ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า, นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นตัวตนของเรา, **โน เหตัง ภันเต,** ไม่ควรเห็นอย่างนั้นพระเจ้าข้า,

ตัง กิง มัญญะถะ ภิกขะเว วิญญาณัง นิจจัง วา อนิจจัง วาติ, ภิกษุทั้งหลาย! เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน, วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง,

อะนิจจัง ภันเต, ไม่เที่ยง พระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วา ตัง สุขัง วาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า ?,

ทุกขัง ภันเต, เป็นทุกข์ พระเจ้าข้า,

ยัมปะนานิจจัง ทุกขัง วิปะริณามะธัมมัง กัลลัง นุ ตัง, สะมะนุปัสสิตุง เอตัง มะมะ เอโสหะมัส์มิ เอโส เม อัตตาติ, ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์, มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา, ควรหรือหนอที่จะตามเห็นสิ่งนั้นว่า, นั่นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นตัวตนของเรา ?,

โน เหตัง ภันเต, ไม่ควรเห็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า,

ตัส์มา ติหะ ภิกขะเว, ภิกษุทั้งหลาย! เพราะเหตุนั้นแหละ,

(๑.) ยังกิญจิ รูปัง อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง, รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน, **อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา,** เป็นภายในหรือภายนอก, **โอพาริกัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตัง วา,** หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต, **ยัน ทูเร สันติเก วา,** ทั้งที่อยู่ในที่ไกลหรือใกล้, **สัพพัง รูปัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัส์มิ นะ เมโส อัตตาติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง,** รูปทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริง อย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

(๒.) ยา กาจิ เวทะนา อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา,....เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน, **อัชฌัตตา วา พะหิทธา วา,** เป็นภายในหรือภายนอก, **โอพาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปะณีตา วา,** หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต, **ยา ทูเร สันติเก วา,** ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้,

สัพพา เวทะนา เนตัง มะมะ เนโสหะมัส์มิ นะ เมโส อัตตาติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง, เวทนาทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

(๓.) ยา กาจิ สัญญา อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา, สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน, **อัชฌัตตา วา พะหิทธา วา,** เป็นภายในหรือภายนอก, **โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปะณีตา วา,** หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต, **ยา ทูเร สันติเก วา,** ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้, **สัพพา สัญญา เนตัง มะมะ เนโสหะมัส์มิ นะ เมโส อัตตาติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง,** สัญญาทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

(๔.) เย เกจิ สังขารา อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนา, สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน **อัชฌัตตา วา พะหิทธา วา,** เป็นภายในหรือภายนอก, **โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปะณีตา วา,** หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต, **เย ทูเร สันติเก วา,** ทั้งที่อยู่ไกลหรือใกล้, **สัพเพ สังขารา เนตัง มะมะ เนโสหะมัส์มิ นะ เมโส อัตตาติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง,** สังขารทั้งหมดนั้น, เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

(๕.) ยังกิญจิ วิญญาณัง อะตีตานาคะตะปัจจุปปันนัง, วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง, ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน, **อัชฌัตตัง วา พะหิทธา วา,** เป็นภายในหรือภายนอก, **โอฬาริกัง วา สุขุมัง วา หีนัง วา ปะณีตัง วา,**

หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต, ยัง ทูเร สันติเก วา, ทั้งอยู่ที่ไกลหรือใกล้, **สัพพัง วิญญาณัง เนตัง มะมะ เนโสหะมัส์มิ นะ เมโส อัตตาติ, เอวะเมตัง ยะถาภูตัง สัมมัปปัญญายะ ทัฏฐัพพัง,** วิญญาณทั้งหมดนั้น เธอทั้งหลายพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบ ตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า, นั่นไม่ใช่ของเรา นั่นไม่เป็นเรา นั่นไม่ใช่ตัวตนของเรา,

เอวัง ปัสสัง ภิกขะเว สุตะวา อะริยะสาวะโก, ภิกษุทั้งหลาย!, อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เห็นอย่างนี้, **รูปัส์มิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป, **เวทะนายะปี นิพพินทะติ,** แม้ในเวทนา, **สัญญายะปี นิพพินทะติ,** แม้ในสัญญา, **สังขาเรสุปี นิพพินทะติ,** แม้ในสังขาร, **วิญญาณัส์มิงปี นิพพินทะติ,** แม้ในวิญญาณ, **นิพพินทัง วิรัชชะติ,** เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด, **วิราคา วิมุจจะติ,** เพราะคลายกำหนัด จึงหลุดพ้น, **วิมุตตัส์มิง วิมุตตะมิติ ญาณัง โหติ,** เมื่อหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณหยั่งรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว, **ขีณา ชาติ วุสิตัง พ์รัห์มะจะริยัง,** รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว, **กะตัง กะระณียัง นาปะรัง อิตถัตตายาติ ปะชานาตีติ,** กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี,

อิทะมะโวจะ ภะคะวา, พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสอนัตตลักขณสูตรนี้จบลงแล้ว, **อัตตะมะนา ปัญจะวัคคิยา ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุง,** ภิกษุปัญจะวัคคีย์ต่างมีใจยินดี, ชื่นชมพระภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า, **อิมัส์มิญจะ ปะนะ เวยยากะระณัส์มิง ภัญญะมาเน,** ก็ขณะเมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้ากำลังตรัสเทศนาภาษิตนี้อยู่,

ปัญจะวัคคิยานัง ภิกขูนัง อะนุปาทายะ อาสะเวหิ จิตตานิ วิมุจจิงสูติ, ภิกษุปัญจวัคคีย์ ก็มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะ, เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่น ด้วยอุปาทาน, ดังนี้แล.

๑๓. อาทิตตปริยายสุตตปาฐะ

(หันทะ มะยัง อาทิตตะปริยายะสุตตะปาฐัง ภะณา มะ เส)

เอวัมเม สุตัง, ข้าพเจ้า (คือพระอานนท์เถระ) ได้สดับมาแล้วอย่างนี้, **เอกัง สะมะยัง ภะคะวา คะยายัง วิหะระติ คะยาสีเส,** สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า, เสด็จประทับอยู่ที่ตำบลคยาสีสะ ใกล้แม่น้ำคะยา, **สัทธิง ภิกขุ-สะหัสเสนะ,** พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป, **ตัตระ โข ภะคะวา ภิกขู อามันเตสิ,** ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเตือนพระภิกษุทั้งหลาย, ให้ตั้งใจสดับพุทธภาษิตนี้ว่า,

สัพพัง ภิกขะเว อาทิตตัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน, **กิญจะ ภิกขะเว สัพพัง อาทิตตัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็อะไรเล่าชื่อว่าสิ่งทั้งปวงเป็นของร้อน, **จักขุง ภิกขะเว อาทิตตัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักษุ (คือตา) เป็นของร้อน, **รูปา อาทิตตา,** รูปทั้งหลายเป็นของร้อน, **จักขุวิญญาณัง อาทิตตัง,** จักขุวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางตาเป็นของร้อน, **จักขุสัมผัสโส อาทิตโต,** จักขุสัมผัส คือสัมผัสทางตาเป็นของร้อน, **ยัมปีทัง จักขุสัมผัสสะ ปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยจักขุสัมผัส, คือสัมผัสทางตา เป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัมปี อาทิตตัง,** แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน, **เกนะ อาทิตตัง,** ร้อนเพราะอะไร ? **อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,** ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, **อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ,** ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย, **โสเกหิ ปะริเทวเหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,** ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย, **อาทิตตันติ วะทามิ** เราจึงกล่าวว่านี้เป็นของร้อน,

โสตัง อาทิตตัง, โสตะ คือหูเป็นของร้อน, **สัททา อาทิตตา,** เสียงทั้งหลายเป็นของร้อน, **โสตะวิญญาณัง อาทิตตัง,** โสตวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางหูเป็นของร้อน, **โสตะสัมผัสโส อาทิตโต,** โสตสัมผัส คือสัมผัสทางหูเป็นของร้อน, **ยัมปีทัง โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยโสตสัมผัส, คือสัมผัสทางหู เป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัมปี อาทิตตัง,** แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน, **เกนะ อาทิตตัง,** ร้อนเพราะอะไร ? **อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,** ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, **อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ,** ร้อนเพราะความเกิด ความแก่และความตาย, **โสเกหิ ปะริเทวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,** ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย, **อาทิตตันติ วะทามิ,** เราจึงกล่าวว่านี้เป็นของร้อน,

ฆานัง อาทิตตัง, ฆานะ คือจมูกเป็นของร้อน, **คันธา อาทิตตา,** กลิ่นทั้งหลายเป็นของร้อน, **ฆานะวิญญาณัง อาทิตตัง,** ฆานวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางจมูกเป็นของร้อน, **ฆานะสัมผัสโส อาทิตโต,** ฆานสัมผัสคือสัมผัสทางจมูกเป็นของร้อน, **ยัมปีทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยฆานสัมผัส, คือสัมผัสทางจมูกเป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขังวา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัมปี อาทิตตัง,** แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน, **เกนะ อาทิตตัง,** ร้อนเพราะอะไร ? **อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,** ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, **อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ,** ร้อนเพราะความเกิด ความแก่และความตาย, **โสเกหิ ปะริเทวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,** ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย, **อาทิตตันติ วะทามิ,** เราจึงกล่าวว่านี้เป็นของร้อน,

ชิวหา อาทิตตา, ชิวหา (คือลิ้น) เป็นของร้อน, **ระสา อาทิตตา,** รสทั้งหลายเป็นของร้อน, **ชิวหาวิญญาณัง อาทิตตัง,** ชิวหาวิญญาณ คือความรู้สึกเสวยอารมณ์ทางลิ้นเป็นของร้อน, **ชิวหาสัมผัสโส อาทิตโต,** ชิวหาสัมผัส คือสัมผัสทางลิ้นเป็นของร้อน, **ยัมปีทัง ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยชิวหาสัมผัส, คือสัมผัสทางลิ้นเป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัมปิ อาทิตตัง,** แม้อันนั้นก็เป็นของร้อน, **เกนะ อาทิตตัง,** ร้อนเพราะอะไร ?, **อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,** ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, **อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ,** ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย, **โสเกหิ ปะริเทวเหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,** ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย, **อาทิตตันติ วะทามิ,** เราจึงกล่าวว่านี้เป็นของร้อน,

กาโย อาทิตโต, กายเป็นของร้อน, **โผฏฐัพพา อาทิตตา,** โผฏฐัพพะ (คือสิ่งที่ถูกต้องทางกาย) เป็นของร้อน, **กายะวิญญานัง อาทิตตัง,** กายวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางกายเป็นของร้อน, **กายะสัมผัสโส อาทิตโต,** กายสัมผัส คือสัมผัสทางกายเป็นของร้อน, **ยัมปีทัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย กายสัมผัส, คือสัมผัสทางกาย เป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัมปิ อาทิตตัง,** แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน, **เกนะ อาทิตตัง,** ร้อนเพราะอะไร ?, **อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,** ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, **อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ,** ร้อนเพราะความเกิด ความแก่ และความตาย, **โสเกหิ ปะริเทวเหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,** ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย, **อาทิตตันติ วะทามิ,** เราจึงกล่าวว่านี้เป็นของร้อน,

มะโน อาทิตโต, มนะ (คือใจ) เป็นของร้อน, **ธัมมา อาทิตตา,** ธรรมทั้งหลาย (คืออารมณ์ที่เกิดแก่ใจ) เป็นของร้อน, **มะโนวิญญาณัง อาทิตตัง,** มโนวิญญาณ คือความรู้อารมณ์ทางใจ เป็นของร้อน, **มะโนสัมผัสโส อาทิตโต,** มโนสัมผัส คือสัมผัสทางใจเป็นของร้อน, **ยัมปีทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนา คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยมโนสัมผัส, คือสัมผัสทางใจ เป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัมปี อาทิตตัง,** แม้อันนั้น ก็เป็นของร้อน, **เกนะ อาทิตตัง,** ร้อนเพราะอะไร ? **อาทิตตัง ราคัคคินา โทสัคคินา โมหัคคินา,** ร้อนเพราะไฟคือราคะ ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, **อาทิตตัง ชาติยา ชะรามะระเณนะ,** ร้อนเพราะความเกิด ความแก่และความตาย, **โสเกหิ ปะริเทวหิ ทุกเขหิ โทมะนัสเสหิ อุปายาเสหิ,** ร้อนเพราะความโศก ความร่ำไรรำพัน, ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ, ความคับแค้นใจทั้งหลาย, **อาทิตตันติ วะทามิ,** เราจึงกล่าวว่านี้เป็นของร้อน,

เอวัง ปัสสัง ภิกขะเว สุตะวา อะริยะสาวะโก, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, อริยสาวกผู้ได้สดับมาแล้ว เห็นอยู่อย่างนี้, **จักขุสมิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักษุคือตา, **รูเปสุปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในรูปทั้งหลาย, **จักขุวิญญาเณปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุวิญญาณ, คือความรู้อารมณ์ทางตา, **จักขุสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในจักขุสัมผัส, คือสัมผัสทางตา, **ยัมปีทัง จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัย จักขุสัมผัส, คือสัมผัสทางตาเป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี, เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัสมิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในเวทนา, คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น,

โสตัส์มิงปี นิพพินทะติ, ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโสตะ (คือหู), **สัทเทสุปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเสียงทั้งหลาย, **โสตะวิญญาเณปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโสตวิญญาณ, คือความรู้อารมณ์ทางหู, **โสตะสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโสตสัมผัส, คือสัมผัสทางหู, **ยัมปีทัง โสตะ-สัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยโสตสัมผัส, คือสัมผัสทางหู เป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัส์มิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา, คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น,

ฆานัส์มิงปี นิพพินทะติ, ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในฆานะ (คือจมูก), **คันเธสุปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในกลิ่นทั้งหลาย, **ฆานะวิญญาเณปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในฆานะวิญญาณ, คือความรู้อารมณ์ทางจมูก, **ฆานะสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในฆานะสัมผัส, คือสัมผัสทางจมูก, **ยัมปีทัง ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นี้, เกิดขึ้นเพราะอาศัยฆานะสัมผัส, คือสัมผัสทางจมูก เป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัส์มิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่าย แม้ในเวทนา, คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น,

ชิวหายะปี นิพพินทะติ, ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในชิวหา (คือลิ้น), **ระเสสุปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรสทั้งหลาย, **ชิวหาวิญญาเณปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในชิวหาวิญญาณ, คือความรู้อารมณ์ทางลิ้น, **ชิวหาสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในชิวหาสัมผัส, คือสัมผัสทางลิ้น, **ยัมปีทัง**

ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง, เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น, เกิดขึ้นเพราะอาศัยชิวหาสัมผัส, คือสัมผัสทางลิ้นเป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัส์มิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา, คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น,

กายัส์มิงปี นิพพินทะติ, ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในกาย, **โผฏฐัพเพสุปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในโผฏฐัพพะ, คือสิ่งที่ถูกต้องทางกายทั้งหลาย, **กายะวิญญาเณปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในกายวิญญาณ, คือความรู้อารมณ์ทางกาย, **กายะสัมผัสเสปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในกายสัมผัส, คือสัมผัสทางกาย, **ยัมปีทัง กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น, เกิดขึ้นเพราะอาศัยกายสัมผัส, คือสัมผัสทางกายเป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ ไม่ใช่สุขก็ดี. **ตัส์มิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา, คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น,

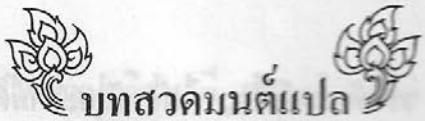
มะนัส์มิงปี นิพพินทะติ, ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในมนะ (คือใจ), **ธัมเมสุปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในธรรมทั้งหลาย, **มะโนวิญญาเณปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในมโนวิญญาณ, คือความรู้อารมณ์ทางใจ, **มะโนสัมผัสเสปี นินพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในมโนสัมผัส, คือสัมผัสทางใจ, **ยัมปีทัง มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ เวทะยิตัง,** เวทนาคือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น, เกิดขึ้นเพราะอาศัยมโนสัมผัส, คือสัมผัสทางใจเป็นปัจจัย แม้อันใด, **สุขัง วา ทุกขัง วา,** เป็นสุขก็ดี เป็นทุกข์ก็ดี, **อะทุกขะมะสุขัง วา,** หรือไม่ใช่ทุกข์ไม่ใช่สุขก็ดี, **ตัส์มิงปี นิพพินทะติ,** ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา, คือความรู้สึกเสวยอารมณ์นั้น,

นิพพินทัง วิรัชชะติ, เมื่อเบื่อหน่ายย่อมสิ้นกำหนัด, **วิราคา วิมุจจะติ,** เพราะสิ้นกำหนัด จิตก็หลุดพ้น, **วิมุตตัสะมิง วิมุตตะมิติ ญาณัง โหติ,** เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่าหลุดพ้นแล้ว, **ขีณา ชาติ วุสิตัง พ์รัหม์จะริยัง กะตัง กะระณียัง นาปะรัง อิตถัตตายาติ ปะชานาตีติ,** อริยสาวกนั้นย่อมทราบชัดว่าชาติสิ้นแล้ว, พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว, กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว, กิจอื่นอีกเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี,

อิทะมะโวจะ ภะคะวา, พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสธรรมปริยายอันนี้แล้ว, **อัตตะมะนา เต ภิกขู ภะคะวะโต ภาสิตัง อะภินันทุง,** พระภิกษุเหล่านั้น, ก็มีใจยินดีเพลินในภาษิตของพระผู้มีพระภาคเจ้า, **อิมัส์ มิญจะปะนะ เวยยากะระณัส์มิง ภัญญะมาเน,** ก็แลเมื่อไวยกรณ์ภาษิต, อันพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสอยู่, **ตัสสะ ภิกขุสะหัสสัสสะ อนุปาทายะ อาสะเวหิ จิตตานิ วิมุจจิงสูติ,** จิตของพระภิกษุ ๑,๐๐๐ รูปนั้น, ก็พ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย, เพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นด้วยอุปาทาน, ดังนี้แล.

วางอบายมุขสิ่งเสพติดแล้วชีวิตจะแจ่มใส
วางการยึดถือว่าตัวเราของเราแล้วจะเบาใจ

บทสวดมนต์แปล

๑๔. อานาปานสติปาฐะที่สมบูรณ์แบบ

(พุทธภาษิตสำคัญ ใน อานาปานสติสูตร)

(หันทะ มะยัง อานาปานะสะติปาฐัง กะถามะ เส.)

อานาปานะสะติ ภิกขะเว ภาวิตา พะหุลีกะตา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, อานาปานะสะติ อันบุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว; **มะหัปผะลา โหติ มะหานิสังสา,** ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่.

อานาปานะสะติ ภิกขะเว ภาวิตา พะหุลีกะตา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, อานาปานะสะติ อันบุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว; **จัตตาโร สะติบัฏฐานะ ปะริปูเรนติ,** ย่อมทำสติปัฏฐานทั้งสี่ให้บริบูรณ์. **จัตตาโร สะติบัฏฐานา ภาวิตา พะหุลีกะตา,** สติปัฏฐานทั้งสี่ อันบุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว; **สัตตะ โพชฌังเค ปะริปูเรนติ,** ย่อมทำโพชฌงค์ทั้งเจ็ด ให้บริบูรณ์. **สัตตะ โพชฌังคา ภาวิตา พะหุลีกะตา,** โพชฌงค์ทั้งเจ็ด อันบุคคลเจริญ ทำให้มากแล้ว; **วิชชาวิมุตติง ปะริปูเรนติ,** ย่อมทำวิชชาและวิมุติให้สมบูรณ์.

กะถัง ภาวิตา จะ ภิกขะเว อานาปานะสะติ, กะถัง พะหุลีกะตา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ก็อานาปานะสะติอันบุคคลเจริญ ทำให้มากแล้วอย่างไรเล่า; **มะหัปผะลา โหติ มะหานิสังสา,** จึงมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่?

อิธะ ภิกขะเว ภิกขุ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ภิกษุในธรรมวินัยนี้; **อะรัญญะคะโต วา,** ไปแล้วสู่ป่าก็ตาม, **รุกขะมูละคะโต วา,** ไปแล้วสู่โคนไม้ก็ตาม; **สุญญาคาระคะโต วา,** ไปแล้วสู่เรือนว่างก็ตาม: **นิสีทะติ ปัลลังกัง อาภุชิต์วา,** นั่งคู้ขาเข้ามาโดยรอบแล้ว; **อุชุง กายัง ปะณิธายะ, ปะริมุขัง สะติง อุปัฏฐะเปต์วา,** ตั้งกายตรง, ดำรงสติมั่น; **โส สะโต วะ อัสสะสะติ, สะโต ปัสสะสะติ,** ภิกษุนั้น เป็นผู้มีสติอยู่นั่นเทียว หายใจออก, มีสติอยู่หายใจเข้า.

(๑) **ทีฆัง วา อัสสะสันโต, ทีฆัง อัสสะสามีติ ปะชานาติ,** ภิกษุนั้น เมื่อหายใจออกยาว, ก็รู้สึกตัวทั่วถึง ว่าเราหายใจออกยาว, ดังนี้; **ทีฆัง วา ปัสสะสันโต, ทีฆัง ปัสสะสามีติ ปะชานาติ ฯ** เมื่อหายใจเข้ายาว, ก็รู้สึกตัวทั่วถึง ว่าเราหายใจเข้ายาว, ดังนี้.

(๒) **รัสสัง วา อัสสะสันโต, รัสสัง อัสสะสามีติ ปะชานาติ,** ภิกษุนั้น เมื่อหายใจออกสั้น, ก็รู้สึกตัวทั่วถึง ว่าเราหายใจออกสั้น, ดังนี้; **รัสสัง วา ปัสสะสันโต, รัสสัง ปัสสะสามีติ ปะชานาติ ฯ** เมื่อหายใจเข้าสั้น, ก็รู้สึกตัวทั่วถึง ว่าเราหายใจเข้าสั้น, ดังนี้.

(๓) **สัพพะกายะปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งกายทั้งปวง จักหายใจออก, ดังนี้; **สัพพะกายะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งกายทั้งปวง จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๔) **ปัสสัมภะยัง กายะสังขารัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำกายสังขารให้รำงับอยู่ จักหายใจออก, ดังนี้; **ปัสสัมภะยัง กายะสังขารัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำกายสังขารให้รำงับอยู่ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(จบ จตุกกะที่หนึ่ง)

(๕) **ปีติปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งปีติ จักหายใจออก, ดังนี้; **ปีติปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งปีติ จักหายใจเข้า ดังนี้.

(๖) **สุขะปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข จักหายใจออก, ดังนี้; **สุขะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งสุข จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๗) **จิตตะสังขาระปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตตสังขาร จักหายใจออก, ดังนี้; **จิตตะสังขาระปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิตตสังขาร จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๘) **ปัสสัมภะยัง จิตตะสังขารัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตตสังขารให้ร่ำงับอยู่ จักหายใจออก, ดังนี้; **ปัสสัมภะยัง จิตตะสังขารัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตตสังขารให้ร่ำงับอยู่ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(จบ จตุกกะที่สอง)

(๙) **จิตตะปะฏิสังเวที อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิต จักหายใจออก, ดังนี้; **จิตตะปะฏิสังเวที ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งจิต จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๑๐) **อะภิปปะโมทะยัง จิตตัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่งอยู่ จักหายใจออก, ดังนี้; **อะภิปปะโมทะยัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตให้ปราโมทย์ยิ่งอยู่ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๑๑) **สะมาทะหัง จิตตัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ จักหายใจออก, ดังนี้; **สะมาทะหัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตให้ตั้งมั่นอยู่ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๑๒) **วิโมจะยัง จิตตัง อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยอยู่ จักหายใจออก, ดังนี้; **วิโมจะยัง จิตตัง ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ทำจิตให้ปล่อยอยู่ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(จบ จตุกกะที่สาม)

(๑๓) **อะนิจจานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความไม่เที่ยงอยู่เป็นประจำ จักหายใจออก, ดังนี้; **อะนิจจานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความไม่เที่ยง อยู่เป็นประจำ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๑๔) **วิราคานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความจางคลายอยู่เป็นประจำ จักหายใจออก, ดังนี้; **วิราคานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความจางคลายอยู่เป็นประจำ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๑๕) **นิโรธานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความดับไม่เหลืออยู่เป็นประจำ จักหายใจออก, ดังนี้; **นิโรธานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความดับไม่เหลืออยู่เป็นประจำ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(๑๖) **ปะฏินิสสัคคานุปัสสี อัสสะสิสสามีติ สิกขะติ,** ภิกษุนั้น ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความสลัดคืนอยู่เป็นประจำ จักหายใจออก, ดังนี้; **ปะฏินิสสัคคานุปัสสี ปัสสะสิสสามีติ สิกขะติ ฯ** ย่อมทำในบทศึกษาว่า, เราเป็นผู้ตามเห็นซึ่งความสลัดคืนอยู่เป็นประจำ จักหายใจเข้า, ดังนี้.

(จบ จตุกกะที่สี่)

เอวัง ภาวิตา โข ภิกขะเว อานาปานะสะติ, เอวัง พะหุลีกะตา, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, อานาปานะสะติอันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วอย่างนี้แล; **มะหัปผะลา โหติ มะหานิสังสา,** ย่อมมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่; **อิติ ฯ** ด้วยประการฉะนี้แล.

(บาลี ม.ม. เล่ม ๑๓/๑๔๖/๑๔๒)

บทสวดมนต์แปล

๑๕. อิทัปปัจจยตาในปฏิจจสมุปบาท

(ปฏิจจสมุปบาท คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ แล้วทรงบัญญัติสอน)

(หันทะ มะยัง ปะฏิจจะสะมุปปาทะธัมเมสุ อิทัปปัจจะยะตาทิธัมมะปาฏิง ภะณามะ เส.)

กะตะโม จะ ภิกขะเว ปะฏิจจะสะมุปปาโท ? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, ก็ปฏิจจสมุปบาท เป็นอย่างไรเล่า ?

(๑) ชาติปัจจะยา ภิกขะเว ชาระมะระณัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เพราะชาติเป็นปัจจัย, ชรามรณะย่อมมี. **อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย, จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม, **ฐิตาวะ สา ธาตุ, ธรรมธาตุ** นั้น ย่อมตั้งอยู่แล้ว นั่นเทียว, **ธัมมัฏฐิตะตา,** คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา, **ธัมมะนิยามะตา,** คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา, **อิทัปปัจจะยะตา,** คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ, ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมธาตุนั้น, **อะภิสัมพุชฌิต์วา อะภิสะเมต์วา,** ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว, **อาจิกขะติ เทเสติ,** ย่อมบอก ย่อมแสดง, **ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ,** ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้, **วิวะระติ วิภะชะติ,** ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง, **อุตตานีกะโรติ,** ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ, **ปัสสะถาติ จาหะ, ชาติปัจจะยา ภิกขะเว ชะรามะระณัง,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะชาติเป็นปัจจัย, ชรามรณะย่อมมี.

อิติ โข ภิกขะเว, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เพราะเหตุดังนี้แล. **ยา ตัตร๎ะ ตะถะตา,** ธรรมธาตุใด ในกรณีนั้น, อันเป็น **ตถตา,** คือความเป็นอย่างนั้น, **อะวิตะถะตา,** เป็น **อวิตถตา,** คือความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, **อะนัญญะถะตา,** เป็น **อนัญญถตา,** คือความไม่เป็นไปโดยประการอื่น, **อิทัปปัจจะยะตา,** เป็น **อิทัปปัจจยตา,** คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น,

อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ปะฏิจจะสะมุปปาโท, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, ธรรมนี้ เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท, (คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น.)[๑]

(๒) **ภะวะปัจจะยา ภิกขะเว ชาติ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ! เพราะภพเป็นปัจจัย, ชาติย่อมมี .... **ปัสสะถาติ จาหะ, ภะวะปัจจะยา ภิกขะเวชาติ,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะภพเป็นปัจจัย, ชาติย่อมมี. ....

(๓) **อุปาทานะปัจจะยา ภิกขะเว ภะโว,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย, ภพย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, อุปาทานะปัจจะยา ภิกขะเว ภะโว,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย, ภพย่อมมี. ....

(๔) **ตัณหาปัจจะยา ภิกขะเว อุปาทานัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, เพราะตัณหาเป็นปัจจัย, อุปาทานย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, ตัณหาปัจจะยา ภิกขะเว อุปาทานัง,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย !, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะตัณหาเป็นปัจจัย, อุปาทานย่อมมี. ....

---

๑ ข้อที่ (๑) สวดเต็มอย่างไร, ข้อที่ (๒)–(๓)–(๔) จนถึงข้อที่ (๑๐), ก็สวดเต็มอย่างนั้น. แต่สำหรับข้อที่ (๑๑) นั้น พิมพ์ไว้เต็ม อย่างข้อที่ (๑) แล้ว; ทั้งนี้ เพื่อประหยัดเนื้อที่.

(๕) **เวทะนาปัจจะยา ภิกขะเว ตัณหา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะเวทนาเป็นปัจจัย, ตัณหาย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, เวทะนาปัจจะยา ภิกขะเว ตัณหา,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะเวทนาเป็นปัจจัย, ตัณหาย่อมมี. ___ ___ ___

(๖) **ผัสสะปัจจะยา ภิกขะเว เวทะนา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะผัสสะเป็นปัจจัย, เวทนาย่อมมี. ___ .... ___ **ปัสสะถาติ จาหะ, ผัสสะปัจจะยา ภิกขะเว เวทะนา,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะผัสสะเป็นปัจจัย, เวทนาย่อมมี. ___ ___ ___

(๗) **สะฬายะตะนะปัจจะยา ภิกขะเว ผัสโส,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย, ผัสสะย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, สะฬายะตะนะปัจจะยา ภิกขะเว ผัสโส,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย, ผัสสะย่อมมี. ___ ___

(๘) **นามะรูปะปัจจะยา ภิกขะเว สะฬายะตะนัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะนามรูปเป็นปัจจัย, สฬายตนะย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, นามะรูปะปัจจะยา ภิกขะเว สะฬายะตะนัง,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะนามรูปเป็นปัจจัย, สฬายตนะย่อมมี. ....

(๙) **วิญญาณะปัจจะยา ภิกขะเว นามะรูปัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย, นามรูปย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, วิญญาณะปัจจะยา ภิกขะเว นามะรูปัง,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย, นามรูปย่อมมี. ....

(๑๐) **สังขาระปัจจะยา ภิกขะเว วิญญาณัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะสังขารเป็นปัจจัย, วิญญาณย่อมมี. .... **ปัสสะถาติ จาหะ, สังขาระปัจจะยา ภิกขะเว วิญญาณัง,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะสังขารเป็นปัจจัย, วิญญาณย่อมมี. ....

(๑๑) **อะวิชชาปัจจะยา ภิกขะเว สังขารา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะอวิชชาเป็นจัยจัย, สังขารทั้งหลายย่อมมี. **อุปปาทา วา ภิกขะเว ตถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย, จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม, จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม, **ฐิตะวะ สา ธาตุ, ธรรมธาตุ** นั้น ย่อมตั้งอยู่แล้ว นั่นเทียว, **ธัมมัฏฐิตะตา,** คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา, **ธัมมะนิยามะตา,** คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา, **อิทัปปัจจะยา,** คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ, ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมธาตุนั้น, **อะภิสัมพุชฌิต์วา อะภิสะเมต์วา,** ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว, **อาจิกขะติ เทเสติ,** ย่อมบอก ย่อมแสดง, **ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ,** ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้, **วิวะระติ วิภะชะติ,** ย่อมเปิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง, **อุตตานีกะโรติ,** ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ, **ปัสสะถาติ จาหะ, อะวิชชาปัจจะยา ภิกขะเว สังขารา,** และได้กล่าวแล้วในบัดนี้ว่า, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ท่านทั้งหลายจงมาดู, เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย, สังขารทั้งหลายย่อมมี.

อิติ โข ภิกขะเว, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะเหตุดังนี้แล, **ยา ตัตร์ระ ตะถะตา,** ธรรมธาตุใด ในกรณีนั้น, อันเป็น **ตถตา,** คือความเป็นอย่างนั้น, **อะวิตะถะตา,** เป็น **อวิตถตา,** คือความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, **อะนัญญะถะตา,** เป็น **อนัญญถตา,** คือความไม่เป็นไปโดยประการอื่น, **อิทัปปัจจะยะตา,** เป็น **อิทัปปัจจยตา,** คือความที่เมื่อมีสิ่งนี้สิ่งนี้ เป็นปัจจัย, สิ่งนี้สิ่งนี้ จึงเกิดขึ้น.

อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว ปะฏิจจะสะมุปปาโท, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ธรรมนี้ เราเรียกว่า ปฏิจจสมุปบาท, (คือธรรมอันเป็นธรรมชาติ อาศัยกันแล้วเกิดขึ้น). **อิติ,** ดังนี้แล.

—(บาลีทสมสูตร นิทาน. สํ. นิทานสํ. ๑๖/๓๐/๖๑.)

บทสวดมนต์แปล

๑๖. ธัมมปหังสนปาฐะ

(หันทะ มะยัง ธัมมะปะหังสะนะสะมาทะปะนาทิวะจะนะปาฐัง ภะณามะ เส.)

เอวัง สฺวากขาโต ภิกขะเว มะยา ธัมโม, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, ธรรม เป็นธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว อย่างนี้, **อุตตาโน,** เป็นธรรมอันทำให้เป็นดุจของคว่ำ ที่หงายแล้ว, **วิวะโฏ,** เป็นธรรมอันทำให้เป็นดุจของปิด ที่เปิดแล้ว, **ปะกาสิโต,** เป็นธรรมอันเราตถาคต ประกาศก้องแล้ว, **ฉินนะปิโลติโก,** เป็นธรรมมีส่วนชิ้นริ้ว อันเราตถาคตเฉือนออกหมดสิ้นแล้ว, **เอวัง สฺวากขาเต โข ภิกขะเว มะยา ธัมเม,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เมื่อธรรมนี้, เป็นธรรมอันเรากล่าวดีแล้วอย่างนี้, ฯลฯ **อะลัง เอวะ,** ย่อมเป็นการสมควรแล้ว นั่นเทียว, **สัทธาปัพพะชิเตนะ กุละปุตเตนะ วิริยัง อาระภิตุง,** ที่กุลบุตรผู้บวชแล้วด้วยสัทธา, จะพึงปรารภการกระทำความเพียร, **กามัง ตะโจ จะ นะหารุ จะ อัฏฐิ จะ อะวะสิสสะตุ,** ด้วยการอธิษฐานจิตว่า, แม้หนัง เอ็น กระดูก เท่านั้น, จักเหลืออยู่, **สะรีเร อุปะสุสสะตุ มังสะโลหิตัง,** เนื้อและเลือดในสรีระนี้จักเหือดแห้งไป, ก็ตามที, **ยันตัง ปุริสะถาเมนะ ปุริสะวิริเยนะ ปุริสะปะรักกะเมนะ ปัตตัพพัง,** ประโยชน์ใด, อันบุคคลจะพึงลุถึงได้ด้วยกำลัง, ด้วยความเพียรความบากบั่น ของบุรุษ, **นะ ตัง อะปาปุณิตฺวา, ปุริสัสสะ วิริยัสสะ สัณฐานัง ภะวิสสะตี-ติ,** ถ้ายังไม่บรรลุประโยชน์นั้นแล้ว, จักหยุดความเพียรของบุรุษเสีย, เป็นไม่มี, ดังนี้.

ทุกขัง ภิกขะเว กุสีโต วิหะระติ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, คนผู้เกียจคร้าน ย่อมอยู่เป็นทุกข์, **โวกิณโณ ปาปะเกหิ อะกุสะเลหิ ธัมเมหิ,**

ระคนอยู่ด้วยอกุศลธรรมอันลามกทั้งหลาย ด้วย, **มะหันตัญจะ สะทัตถัง ปะริหาเปติ,** ย่อมทำประโยชน์อันใหญ่หลวงของตนให้เสื่อม ด้วย, **อารัทธะวิริโย จะ โข ภิกขะเว สุขัง วิหะระติ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, บุคคลผู้มีความเพียรอันปรารภแล้ว ย่อมอยู่เป็นสุข, **ปะวิวิตโต ปาปะเกหิ อะกุสะเลหิ ธัมเมหิ,** สงัดแล้วจากอกุศลธรรมอันลามกทั้งหลาย ด้วย, **มะหันตัญจะ สะทัตถัง ปะริปูเรติ,** ย่อมทำประโยชน์อันใหญ่ของตนให้บริบูรณ์ ด้วย, **นะ ภิกขะเว หีเนนะ อัคคัสสะ ปัตติ โหติ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, การบรรลุธรรมอันเลิศด้วยการกระทำอันเลว ย่อมมีไม่ได้เลย; **อัคเคนะ จะ โข อัคคัสสะ ปัตติ โหติ,** แต่การบรรลุธรรมอันเลิศ ด้วยการกระทำอันเลิศ ย่อมมีได้ แล.

มัณฑะเปยยะมิทัง ภิกขะเว พ๎รห๎มะจะริยัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, พรหมจรรย์นี้, น่าดื่ม เหมือนมัณฑะยอดโอชาแห่งโค รส; **สัตถา สัมมุขีภูโต,** ทั้งพระศาสดา ก็อยู่ ณ ที่เฉพาะหน้านี้แล้ว, **ตัส๎มาติหะ ภิกขะเว วิริยัง อาระภะถะ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เพราะฉะนั้น, เธอทั้งหลาย จงปรารภความเพียรเถิด, **อัปปัตตัสสะ ปัตติยา,** เพื่อการบรรลุถึงซึ่งธรรม อันยังไม่บรรลุ, **อะนะธิคะตัสสะ อะธิคะมายะ,** เพื่อการถึงทับซึ่งธรรม อันยังไม่ถึงทับ, **อะสัจฉิกะตัสสะ สัจฉิกิริยายะ,** เพื่อการทำให้แจ้งซึ่งธรรม อันยังไม่ได้ทำให้แจ้ง, **เอวัง โน อะยัง อัม๎หากัง บ๎รห๎มจะริยา,** เมื่อเป็นอย่างนี้, บรรพชานี้ของเราทั้งหลาย, **อะวังกะตา อะวัญญา ภะวิสสะติ,** จักเป็นบรรพชาไม่ต่ำทราม, จักไม่เป็นหมันเปล่า, **สะผะลา สะอุท๎รยา,** แต่จักเป็นบรรพชาที่มีผลเป็นบรรพชาที่มีกำไร. **เยสัง มะยัง ปะริภุญชามะ จีวะระปิณฑะปาตะเสนาสะนะคิลานะปัจจะยะเภสัชชะปะริกขารัง,** พวกเราทั้งหลาย, บริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช, ของชนทั้งหลายเหล่าใด; **เตสัง เต การาอัม๎เหสุ,** การกระทำนั้น ๆ ของชนทั้งหลายเหล่านั้น ในเราทั้งหลาย, **มะหัปผะลา**

ภะวิสสันติ มะหานิสังสา–ติ, จักเป็นการกระทำมีผลใหญ่ มีอานิสงส์ใหญ่, **ดังนี้. เอวัง หิ โว ภิกขะเว สิกขิตัพพัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เธอทั้งหลายพึงทำความสำเหนียก อย่างนี้แล.

อัตตัตถัง วา หิ ภิกขะเว สัมปัสสะมาเนนะ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เมื่อบุคคลมองเห็นอยู่ ซึ่งประโยชน์แห่งตน ก็ตาม, **อะละเมวะ อัปปะมาเทนะ สัมปาเทตุง,** ก็ควรแล้วนั่นเทียว, เพื่อยังประโยชน์แห่งตนให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท, **ปะรัตถัง วา หิ ภิกขะเว สัมปัสสะมาเนนะ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, เมื่อบุคคลมองเห็นอยู่ ซึ่งประโยชน์แห่งชนเหล่าอื่นก็ตาม, **อะละเมวะ อัปปะมาเทนะ สัมปาเทตุง,** ก็ควรแล้วนั่นเทียว, เพื่อยังประโยชน์แห่งชนเหล่าอื่น ให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท, **อุภะยัตถัง วา หิ ภิกขะเว สัมปัสสะมาเนนะ,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย!, หรือว่า เมื่อบุคคลมองเห็นอยู่ ซึ่งประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายก็ตาม, **อะละเมวะ อัปปะมาเทนะ สัมปาเทตุง** ก็ควรแล้วนั่นเทียว, เพื่อยังประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายนั้นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท, **อิติ,** ดังนี้แล.

—(บาลีทุติยสูตร ทสพลวรรค นิทาน สำ. ๑๖/๓๔/๖๖.)

๑๗. บทสวดมนต์แปล ธัมมนิยามสุตตปาฐะ

(หันทะ มะยัง ธัมมะนิยามะสุตตะปาฐัง ภะณามะ เส.)

อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย, จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม, **ฐิตาวะ สา ธาตุ,** ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั่นเทียว, **ธัมมัฏฐิตะตา,** คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา, **ธัมมะนิยามะตา,** คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา, **สัพเพ สังขารา อะนิจจาติ.** ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง ดังนี้.

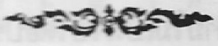
ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ, ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมธาตุนั้น, **อะภิสัมพุชฌิต์วา อะภิสะเมต์วา,** ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว, **อาจิกขะติ เทเสติ,** ย่อมบอก ย่อมแสดง, **บัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ,** ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้, **วิวะระติ วิภะชะติ,** ย่อมเบิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง, **อุตตานีกะโรติ,** ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ, **สัพเพ สังขารา อะนิจจาติ.** ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง ดังนี้.

อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย, จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม, **ฐิตาวะ สา ธาตุ,** ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั่นเทียว, **ธัมมัฏฐิตะตา,** คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา, **ธัมมะนิยามะตา,** คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา, **สัพเพ สังขารา ทุกขาติ.** ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์, ดังนี้.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ, ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมธาตุนั้น, **อะภิสัมพุชฌิต์วา อะภิสะเมต์วา,** ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว, **อาจิกขะติ เทเสติ,** ย่อมบอก ย่อมแสดง, **ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ,** ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้, **วิวะระติ, วิภะชะติ,** ย่อมเบิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง, **อุตตานีกะโรติ,** ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ, **สัพเพ สังขารา ทุกขาติ.** ว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นทุกข์, ดังนี้.

อุปปาทา วา ภิกขะเว ตะถาคะตานัง, อะนุปปาทา วา ตะถาคะตานัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุที่พระตถาคตทั้งหลาย, จะบังเกิดขึ้น ก็ตาม จะไม่บังเกิดขึ้น ก็ตาม, **ฐิตาวะ สา ธาตุ,** ธรรมธาตุนั้น ย่อมตั้งอยู่แล้วนั่นเทียว, **ธัมมัฏฐิตะตา,** คือความตั้งอยู่แห่งธรรมดา, **ธัมมะนิยามะตา,** คือความเป็นกฎตายตัวแห่งธรรมดา, **สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ.** ว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา ดังนี้.

ตัง ตะถาคะโต อะภิสัมพุชฌะติ อะภิสะเมติ, ตถาคตย่อมรู้พร้อมเฉพาะ ย่อมถึงพร้อมเฉพาะ, ซึ่งธรรมธาตุนั้น, **อะภิสัมพุชฌิต์วา อะภิสะเมต์วา,** ครั้นรู้พร้อมเฉพาะแล้ว ถึงพร้อมเฉพาะแล้ว, **อาจิกขะติ เทเสติ,** ย่อมบอก ย่อมแสดง, **ปัญญะเปติ ปัฏฐะเปติ,** ย่อมบัญญัติ ย่อมตั้งขึ้นไว้, **วิวะระติ วิภะชะติ,** ย่อมเบิดเผย ย่อมจำแนกแจกแจง, **อุตตานีกะโรติ,** ย่อมทำให้เป็นเหมือนการหงายของที่คว่ำ **สัพเพ ธัมมา อะนัตตาติ.** ว่า ธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา, ดังนี้.

๑๘. บทสวดมนต์แปล โยคฐานาริยสัจจธัมมปาฐะ

(หันทะ มะยัง อะริยะสัจเจสุ โยคะฐานะธัมมะปาฐัง ภะณามะ เส.)

จัตตารีมานิ ภิกขะเว, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ธรรมชาติทั้งหลาย ๔ อย่าง เหล่านี้, **ตะถานิ,** อันเป็น **ตถา,** คือธรรมชาติ ที่มีความเป็นอย่างนั้น, **อะวิตถานิ,** เป็น **อวิตถา,** คือธรรมชาติ ที่มีความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, **อะนัญญะถานิ.** เป็น **อนัญญถา,** คือธรรมชาติ ที่มีความไม่เป็นไปโดยประการอื่น, มีอยู่.

กะตะมานิ จัตตาริ ? ธรรมชาติทั้งหลาย ๔ อย่างเหล่านั้น เป็นอย่างไรเล่า ?

อิทัง ทุกขัน-ติ ภิกขะเว ตะถะเมตัง, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สี่อย่างเหล่านั้น คือ:- ธรรมชาติอันมีอยู่อย่างตายตัว, ว่า ความทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนั้น ดังนี้; นั่นแหละ ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **ตถา,** คือธรรมชาติที่มีความเป็นอย่างนั้น; **อะวิตะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อวิตถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น; **อะนัญญะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อนัญญถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่เป็นไปโดยประการอื่น.

อะยัง ทุกขะสะมุทะโย-ติ ตะถะเมตัง, อนึ่ง ธรรมชาติอันมีอยู่อย่างตายตัว, ว่า เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้; นั่นแหละ ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **ตถา,** คือธรรมชาติที่มีความเป็นอย่างนั้น; **อะวิตะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อวิตถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น; **อะนัญญะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อนัญญถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่เป็นไปโดยประการอื่น.

อะยัง ทุกขะนิโรโธ-ติ ตะถะเมตัง, อนึ่ง ธรรมชาติอันมีอยู่อย่างตายตัว, ว่า ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้; นั่นแหละ ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **ตถา,** คือธรรมชาติที่มีความเป็นอย่างนั้น; **อะวิตะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อวิตถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น; **อะนัญญะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อนัญญถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่เป็นไปโดยประการอื่น.

อะยัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา-ติ ตะถะเมตัง, อนึ่ง ธรรมชาติอันมีอยู่อย่างตายตัว, ว่า ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้, นั่นแหละ ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **ตถา,** คือธรรมชาติที่มีความเป็นอย่างนั้น; **อะวิตะถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อวิตถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น; **อะนัญญะ-ถะเมตัง,** หรือว่า ได้แก่ธรรมชาติอันเป็น **อนัญญถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่เป็นไปโดยประการอื่น.

อิมานิ โข ภิกขะเว จัตตาริ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เหล่านี้แล คือธรรมชาติทั้งหลาย ๔ อย่าง, **ตะถานิ,** อันเป็น **ตถา,** คือธรรมชาติที่มีความเป็นอย่างนั้น, **อะวิตะถานิ,** เป็น **อวิตะถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่ผิดไปจากความเป็นอย่างนั้น, **อะนัญญะถานิ,** เป็น **อนัญญถา,** คือธรรมชาติที่มีความไม่เป็นไปโดยประการอื่น.

ตัสมา ติหะ ภิกขะเว, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะเหตุนั้น ในเรื่องนี้;

อิทำ ทุกขัน-ติ โยโค กะระณีโย; โยคะปฏิบัติ อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ, เพื่อความรู้แจ้ง, ว่า ความทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้;

อะยัง ทุกขะสะมุทะโย-ติ โยโค กะระณีโย, โยคะปฏิบัติ อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ, เพื่อความรู้แจ้ง, ว่า เหตุให้เกิดแห่งทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้;

อะยัง ทุกขะนิโรโธ-ติ โยโค กะระณีโย; โยคะปฏิบัติ อันเธอทั้งหลายพึงกระทำ, เพื่อความรู้แจ้ง, ว่า ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้;

อะยัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทา-ติ โยโค กะระณีโย; โยคะ-ปฏิบัติอันเธอทั้งหลายพึงกระทำ, เพื่อความรู้แจ้ง, ว่า ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ ต้องเป็นอย่างนี้อย่างนี้ ดังนี้;

อิติ. ดังนี้แล.

เอกลักษณ์ของวัด

๑. เป็นสถานที่สงบเย็น เป็นที่พึ่งทางใจของทุกคน
๒. เป็นสถานที่เผยแพร่ชีวิตตัวอย่างที่ดีแก่ชุมชน
๓. เป็นสถานที่ปลอดจากอบายมุขทุกชนิด
๔. เป็นสถานที่ต่อต้านความงมงาย อบายมุข สิ่งชั่วร้ายทุกชนิด
๕. เป็นสถานที่ศึกษาปฏิบัติธรรม และเผยแพร่ธรรมแก่มวลชน
๖. เป็นสถานที่รวมใจของชุมชน และฝึกอบรม ให้ความรู้แก่ชุมชน

๑๙. บทสวดมนต์แปล ปรมัตถสภาวธัมมปาฐะ

(หันทะ มะยัง ปะระมัตถะสะภาวะธัมมะสังวัณณะนายะ

ปะฐะมะภาคัสสะ ปาฐัง ภะณามะ เส.)

(๑. หมวดว่าด้วยธาตุ)

ฉะธาตุโร อะยัง ภิกขุ ปุริโส, ดูก่อนภิกษุ, บุรุษ *(คือคนเรา)* นี้ ประกอบอยู่ด้วยธาตุ ๖ อย่าง ... ฯลฯ ... **กิญเจตัง ปะฏิจจะ วุตตัง ?** คำนี้, เราอาศัยเนื้อความอะไรกล่าวเล่า? **ฉะยิมา ภิกขุ ธาตุโย :** ดูก่อนภิกษุ, ธาตุทั้งหลาย ๖ อย่าง เหล่านี้, มีอยู่ : **ปะฐะวีธาตุ,**[๒] คือปฐวีธาตุ, (ธาตุดิน) **อาโปธาตุ,**[๒] คืออาโปธาตุ, (ธาตุน้ำ) **เตโชธาตุ,**[๒] คือเตโชธาตุ (ธาตุไฟ), **วาโยธาตุ,**[๒] คือวาโยธาตุ, (ธาตุลม) **อากาสะธาตุ,**[๒] คืออากาสธาตุ, (ธาตุอากาศ) **วิญญาณะธาตุ,**[๒] คือวิญญาณธาตุ, (ธาตุรู้) ดังนี้.

—(ธาตุวิภังคสูตร อุปริ. ม. ๑๔/๔๓๖/๖๗๘-๙.)

โย ภิกขะเว *(เตสัง ฉันนัง ธาตูนัง)*[๑] **อุปปาโท ฐิติ อะภินิพพัตติ-ปาตุภาโว;** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภาวะอันใด, เป็นความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความบังเกิดขึ้นมา ความปรากฏออก, *(แห่งธาตุทั้งหลาย ๖ อย่าง เหล่านั้น)*; **ทุกขัสเสโส อุปปาโท,** นั่นแหละ คือความบังเกิดเกิดขึ้นแห่งทุกข์, **โรคานัง ฐิติ,** ความตั้งอยู่แห่งธรรมชาติเป็นเครื่องเสียบแทงทั้งหลาย, **ชะรามะระณัสสะ ปาตุ-ภาโว,** เป็นความปรากฏออกแห่งชราและมรณะ, **โย จะ โข ภิกขะเว** *(เตสัง ฉันนัง ธาตูนัง)*,[๑] **นิโรโธ วูปะสะโม อัตถังคะโม;** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ส่วน

---

๑. ข้อความนี้ เป็นข้อความที่กล่าวรวมธาตุทั้ง ๖ ในคราวเดียวกัน. ไม่แยกกล่าวทีละอย่าง ๆ ตามบาลีแห่งสูตรนั้น; ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการสวด.

๒. คำว่า ธาตุ อ่านว่า ธา—ตุ

ภาวะอันใด, เป็นความดับไม่เหลือ ความเข้าไปสงบรำงับ ความถึงซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้, *(แห่งธาตุทั้งหลาย ๖ อย่าง เหล่านั้น)*; **ทุกขัสเสโส นิโรโธ,** นั่นแหละคือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์, **โรคานัง วูปะสะโม,** ความเข้าไปสงบรำงับแห่งธรรมชาติเป็นเครื่องเสียบแทงทั้งหลาย, **ชะรามะระณัสสะ อัตถังคะโม,** ความถึงซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้แห่งชราและมรณะ, ดังนี้.

—(สูตรที่ ๙ อุปฺปาทสํ. ขนฺธวาร. สํ. ๑๗/๒๙๖/๔๙๕-๖.)

ฉันนัง ภิกขะเว ธาตูนัง อุปาทายะ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เพราะอาศัยธาตุ ๖ อย่าง เหล่านี้, **คัพภัสสาวักกันติ โหติ;** ย่อมมีการหยั่งลงสู่ครรภ์; **โอกกันติยา สะติ นามะรูปัง;** เมื่อการหยั่งลงสู่ครรภ์มีอยู่, นามรูปย่อมมี; **นามะรูปะปัจจะยา สะฬายะตะนัง** เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย, สฬายตนะย่อมมี; **สะฬายะตะนะปัจจะยา ผัสโส;** เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย, ผัสสะ ย่อมมี; **ผัสสะปัจจะยา เวทะนา.** เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย, เวทนา ย่อมมี. **เวทิยะมานัสสะ โข ปะนาหัง ภิกขะเว,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สำหรับบุคคลผู้มีความรู้สึกต่อเวทนาอยู่ นั่นแล, **อิทัง ทุกขันติ ปัญญาเปมิ,** เรย่อมบัญญัติให้รู้ว่า, ทุกข์เป็นอย่างนี้ๆ, **อะยัง ทุกขะสะมุทะโยติ ปัญญาเปมิ,** ย่อมบัญญัติให้รู้ว่า, เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ๆ, **อะยัง ทุกขะโรโธติ ปัญญาเปมิ,** ย่อมบัญญัติให้รู้ว่า, ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ๆ, **อะยัง ทุกขะนิโรธะคามินี ปะฏิปะทาติ ปัญญาเปมิ.** ย่อมบัญญัติให้รู้ว่า, ข้อปฏิบัติเครื่องทำสัตว์ให้ลุถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ เป็นอย่างนี้ๆ, ดังนี้.

—(สูตรที่ ๑ มหาวรรค ติก.. อ ๒๐/๒๒๗/๕๐๑-)

อะปะราปิ *(อาวุโส)* **ติสโส ธาตุโย:** *(ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย!,)* ธาตุทั้งหลาย แม้เหล่าอื่น ๓ อย่าง ยังมีอีก : **กามะธาตุ,** กล่าวคือ ธาตุเป็นที่ตั้ง

แห่งกาม, เป็นไปเพื่อกามทั้งหลาย, อย่างหนึ่ง; **รูปะธาตุ,** กล่าวคือ ธาตุเป็นที่ตั้งแห่งรูป, เป็นไปเพื่อรูปธรรมทั้งหลาย, อย่างหนึ่ง; **อะรูปะธาตุ,** กล่าวคือ ธาตุเป็นที่ตั้งแห่งอรูป, เป็นไปเพื่ออรูปธรรมทั้งหลาย, อย่างหนึ่ง. ดังนี้.

—(ข้อความตอนนี้ เป็นสารีปุตตเถรภาษิต ในสังคีติสูตร ปา. ที. ๑๑/๒๒๘/๒๒๘.)

อะปะราปิ *(อาวุโส)* **ติสโส ธาตุโย :** *(ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย,)* ธาตุทั้งหลายแม้เหล่าอื่น ๓ อย่าง ยังมีอีก: **รูปะธาตุ,** กล่าวคือ ธาตุเป็นที่ตั้งแห่งรูป, เป็นไปเพื่อรูปธรรมทั้งหลาย, อย่างหนึ่ง **อะรูปะธาตุ,** กล่าวคือ ธาตุเป็นที่ตั้งแห่งอรูป, เป็นไปเพื่ออรูปธรรมทั้งหลาย, อย่างหนึ่ง; **นิโรธะธาตุ,** กล่าวคือ ธาตุเป็นที่ดับแห่งรูปธาตุและอรูปธาตุทั้งหลาย, เป็นไปเพื่อนิพพาน, อย่างหนึ่ง. ดังนี้.

—(ข้อความตอนนี้ เป็นสารีปุตตเถรภาษิต ในสังคีติสูตร ปา. ที. ๑๑/๒๒๘/๒๒๘.)

ติสโส *(อาวุโส)* **นิสสาระณียา ธาตุโย :** *(ดูก่อนท่านผู้มีอายุทั้งหลาย,)* ธาตุ อันเป็นธรรมชาติเครื่องสลัดออก ซึ่งสิ่งควรสลัดออก, มีอยู่ ๓ อย่าง : **กามานะเมตัง นิสสะระณัง, ยะทิทัง เนกขัมมัง,** กล่าวคือเนกขัมมธาตุ อันเป็นเครื่องสลัดออกซึ่งกามธาตุนั้น, อย่างหนึ่ง; **รูปานะเมตัง นิสสะระณัง, ยะทิทัง อะรูปัง** กล่าวคืออรูปธาตุ อันเป็นเครื่องสลัดออกซึ่งรูปธาตุนั้น, อย่างหนึ่ง; **ยังโข ปะนะ กิญจิ ภูตัง สังขะตัง ปะฏิจจะสะมุปปันนัง, นิโรโธ ตัสสะ นิสสะระณัง,** กล่าวคือ นิโรธธาตุ อันเป็นเครื่องสลัดออกซึ่งสังขารธาตุอันเกิดแล้ว, ปรุงแต่งแล้ว อาศัยกันเกิดขึ้นแล้ว ใด ๆ ก็ตามนั้น, อย่างหนึ่ง, ดังนี้.

—(ข้อความตอนนี้ เป็นสารีปุตตเถรภาษิต ในสังคีติสูตร ปา. ที. ๑๑/๒๙๓/๓๙๕.)

เย จะ รูปูปะคา สัตตา, สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ผู้เข้าไปถือเอาซึ่งรูปธาตุด้วย, **เย จะ อะรูปัฏฐายิโน,** สัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ผู้เข้าไปตั้งอยู่ในอรูปธาตุด้วย

นิโรธัง อัปปะชานันตา, ล้วนแต่เป็นผู้ไม่รู้ทั่วถึงอยู่ ซึ่งนิโรธธาตุ, **อาคันตาโร เต ปุนัพภะวัง.** สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น, ย่อมเป็นผู้มาสู่ภพใหม่อีก. **เย จะ รูเป ปะริญญายะ,** ส่วนสัตว์ทั้งหลายเหล่าใด, รอบรู้แล้ว ซึ่งรูปธาตุทั้งหลาย, **อะรูเปสุ อะสัญฐิตา,** ไม่ติดอยู่แล้ว ในอรูปธาตุทั้งหลาย, **นิโรเธ เยวะ มุจจันติ;** ย่อมหลุดพ้นไปในนิโรธธาตุ นั่นเทียว; **เต ชะนา มัจจุหายิโน.** สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น, ชื่อว่าผู้ละซึ่งมัจจุ. ดังนี้.

—(ทัวยตานุบีสสนาสูตร มหาวรรค สุ. ขุ. ๒๙/๔๔๐/๔๐๔.)

อะถะวา : อีกอย่างหนึ่ง : **สัพพะสังขาระธาตุยา จิตตัง ปะฏิวาเปต์วา,** นรชน, ถอนแล้วซึ่งจิตจากสังขารธาตุทั้งปวง, **อะมะตายะ ธาตุยา จิตตัง อุปะสังหะระติ;** ย่อมน้อมนำจิตเข้าไปในอมตธาตุ; **เอตัง สันตัง เอตัง ปะณีตัง,** นั่นแหละ คือธรรมชาติอันรำงับ, นั่นแหละ คือธรรมชาติอันประณีต, **ยะทิทัง,** ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ:- **สัพพะสังขาระสะมะโถ,** คือ ความสงบรำงับแห่งสังขารทั้งปวง, **สัพพูปะธิปะฏินิสสัคโค,** คือความสลัดคืนซึ่งอุปธิทั้งปวง, **ตัณหักขะโย,** คือความสิ้นไปแห่งตัณหา, **วิราโค,** คือความจางไปหมดสิ้น, **นิโรโธ,** คือความดับไม่เหลือ, **นิพพานัง,** คือความดับเย็นสนิท. ดังนี้.

—(มหานิ. ขุ. ๒๙/๕๑๖/๘๒๕.)

(๒. หมวดว่าด้วยอายตนะ)

อะถาปะรัง โภนโต อายะตะนานัง สังวัณณะนา อัมเหหิ สัชฌายิตัพพา. ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย, ลำดับนี้. เรื่องอันเกี่ยวกับอายตนะทั้งหลาย, เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าทั้งหลาย จะนำมาสาธยาย:-

สัพพัง โว ภิกขะเว เทสิสสามิ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เราจักแสดงซึ่ง **"สิ่งทั้งปวง"** แก่เธอทั้งหลาย. **ตัง สุณาถะ.** เธอทั้งหลาย จงฟังซึ่งธรรมนั้น.

กิญจะ ภิกขะเว สัพพัง? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อะไรเล่า ชื่อว่า "**สิ่งทั้งปวง**"? **จักขุญเจวะ รูปา จะ;** อายตนะ คือจักษุและรูปทั้งหลายด้วย นั่นเอง; **โสตัญจะ สัททา จะ;** อายตนะ คือหูและเสียงทั้งหลายด้วย; **ฆานัญจะ คันธา จะ;** อายตนะ คือจมูกและกลิ่นทั้งหลายด้วย; **ชิวหา จะ ระสา จะ;** อายตนะ คือลิ้นและรสทั้งหลายด้วย; **กาโย จะ โผฏฐัพพา จะ;** อายตนะ คือกายและโผฏฐัพพะทั้งหลายด้วย; **มะโน จะ ธัมมา จะ;** อายตนะ คือมโนและธรรมารมณ์ทั้งหลายด้วย; **อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว สัพพัง.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, อายตนะทั้งหลายเหล่านี้ นี่เราเรียกว่า "สิ่งทั้งปวง" ดังนี้.

—(สูตรที่ ๑ สัพพวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๙/๒๔.)

กะตะมัญจะ ภิกขะเว สะฬายะตะนัง? ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ก็สิ่งที่เรียกว่า อายตนะ ๖ อย่าง นั้นคืออะไรเล่า? **จักขุ์วายะตะนัง,** คือจักขุ–อายตนะ, กล่าวคือตา เป็นทวารที่กระทบแห่งอารมณ์ทางตา, **โสตายะตะนัง,** คือโสตะ–อายตนะ, กล่าวคือหู เป็นทวารที่กระทบแห่งอารมณ์ทางหู, **ฆานายะตะนัง,** คือฆานะ–อายตนะ, กล่าวคือจมูก เป็นทวารที่กระทบแห่งอารมณ์ทางจมูก, **ชิวหายะตะนัง,** คือชิวหา–อายตนะ, กล่าวคือลิ้น เป็นทวารที่กระทบแห่งอารมณ์ทางลิ้น, **กายายะตะนัง,** คือกายะ–อายตนะ, กล่าวคือเนื้อหนัง เป็นทวารที่กระทบแห่งอารมณ์ทางกาย. **มะนายะตะนัง;** คือมนะ–อายตนะ, กล่าวคือใจ เป็นทวารที่กระทบแห่งอารมณ์ทางใจ; **อิทัง วุจจะติ ภิกขะเว สะฬายะตะนัง.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นี่เราเรียกว่า อายตนะ ๖ อย่าง. ดังนี้.

—(สูตรที่ ๒ พุทธวรรค นิทานสํ. นิทาน. สํ. ๑๖/๔/๑๓.)

สะมุทโท สะมุทโทติ ภิกขะเว อัสสุตวา ปุถุชชะโน ภาสะติ, ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ปุถุชน ผู้มีการสดับอย่างธรรมดาสามัญ, กล่าวกันอยู่ว่า สมุทร ๆ ดังนี้. **เนโส ภิกขะเว อะริยัสสะ วินะเย สะมุทโท,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย,

สมุทร ดังที่กล่าวนั้น หาใช่สมุทร ในอริยวินัย, กล่าวคือระเบียบแห่งการพูดจาของพระอริยเจ้าไม่; **มะหา เอโส ภิกขะเว อุทะกะราสิ มะหา อุทะกัณณะโว.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นั่นเป็นเพียงน่านน้ำใหญ่ๆ ห้วงน้ำใหญ่ๆ. **สันติ ภิกขะเว จักขุวิญเญยยา รูปา,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สมุทร ในระเบียบแห่งการพูดจาของพระอริยเจ้า มีอยู่, คือรูปทั้งหลาย อันจะพึงรู้สึกได้ด้วยจักษุ, **อิฏฐา กันตา มะนาปา,** เป็นที่น่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ. **ปิยะรูปา กามูปะสัญหิตา ระชะนิยา;** มีรูปน่ารัก เป็นที่ตั้งแห่งความใคร่เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนัด; **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว อะริยัสสะ วินะเย สะมุทโท.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นี้แล, คือสิ่งที่เรียกว่า สมุทรๆ ในระเบียบแห่งการพูดจาของพระอริยเจ้า. **เอตถายัง สะเทวะโก โลโก สะมาระโก สะพ๎รห๎มะโก,** ในสมุทรนั้นแล, สัตว์โลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก, **สัสสะมะณะพ๎ราห๎มะณี ปะชา สะเทวะมะนุสสา,** หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์, **เยภุยเยนะ สะมุนะนา ตันตา,** โดยมากพากันตกอยู่ จมอยู่, **กุละกะชาตา กุละคุณะฑิกะชาตา มุญชะบ๎พพะชะภูตา,** มีจิตเหมือนกลุ่มด้ายยุ่ง, ยุ่งเหยิงเหมือนความยุ่งของกลุ่มด้ายที่หนาแน่นไปด้วยปม, พัวพันกันยุ่งเหมือนเชิงหญ้ามุญชะและหญ้าปิ๎พพชะ, **อะปายัง ทุคคะติง วินิปาตัง สังสารัง นาติวัตตันติ.** ย่อมไม่ล่วงพ้นซึ่งสังสารวัฏฏ์ คืออบาย ทุคติ วินิบาต ดังนี้.

(ในกรณีแห่งเสียงเป็นสมุทรก็ดี กลิ่นเป็นสมุทรก็ดี รสเป็นสมุทรก็ดี โผฏฐัพพะเป็นสมุทรก็ดี ธรรมารมณ์เป็นสมุทรก็ดี, พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสไว้, มีนัย อย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งรูปเป็นสมุทร).

—(สูตรที่ ๒ สมุททวรรค สพายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๙๖/๒๘๗.)

หัตเถสุ ภิกขะเว สะติ, อาทานะนิกเขปะนัง ปัญญายะติ; ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อมือทั้งหลายมีอยู่, การจับหรือการวาง ย่อมปรากฏให้เห็น;

ปาเทสุ สะติ, อะภิกกะมะปะฏิกกะโม ปัญญายะติ; เมื่อเท้าทั้งหลาย มีอยู่; การก้าวไปหรือการถอยกลับ ย่อมปรากฏให้เห็น; **ปัพเพสุ สะติ สัมมิญชะ-นะปะสาระณัง ปัญญายะติ;** เมื่อข้อศอกข้อเท้าทั้งหลาย มีอยู่, การคู้เข้าหรือการเหยียดออก ย่อมปรากฏให้เห็น; **กุจฉิสมิง สะติ ชิมมัจฉาปีปาสา ปัญญายะติ;** เมื่อท้องไส้ มีอยู่, ความหิวหรือความกระหาย ย่อมปรากฏให้เห็น; นี้ฉันใด; **เอวะเมวะ โข ภิกขะเว :** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ข้อนี้ ก็ฉันนั้น : **จักขุสมิงปี สะติ,** กล่าวคือ เมื่อจักษุมีอยู่, **จักขุสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง;** เพราะจักษุสัมผัสนั้นเป็นปัจจัย, ย่อมเกิดความสุขและทุกข์ขึ้นในตน, **โสตัสมิงสะติ,** เมื่อหูมีอยู่, **โสตะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง,** เพราะโสตสัมผัสนั้นเป็นปัจจัย, ย่อมเกิดความสุขและทุกข์ขึ้นในตน; **ฆานัสมิง สะติ,** เมื่อจมูกมีอยู่, **ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ อัชฌัต-ตัง สุขะทุกขัง;** เพราะฆานสัมผัสนั้นเป็นปัจจัย, ย่อมเกิดความสุขและทุกข์ขึ้นในตน; **ชิวหายะ สะติ,** เมื่อลิ้นมีอยู่, **ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง;** เพราะชิวหาสัมผัสนั้นเป็นปัจจัย, ย่อมเกิดความสุขและทุกข์ขึ้นในตน; **กายัสมิง สะติ,** เมื่อกายมีอยู่, **กายะสัมผัสสะปัจจะยา อุป-ปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง;** เพราะกายสัมผัสนั้นเป็นปัจจัย, ย่อมเกิดความสุขและทุกข์ขึ้นในตน; **มะนัสมิง สะติ,** เมื่อใจมีอยู่ **มะโนสัมผัสสะปัจจะยา อุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง.** เพราะมโนสัมผัสนั้นเป็นปัจจัย, ย่อมเกิดความสุขและทุกข์ขึ้นในตน. ดังนี้.

—(สูตรที่ ๔ สมุททวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๒๑๔/๓๐๕.)

ทิฏฐา มะยา ภิกขะเว ฉะ ผัสสายะตะนิกา นามะ นิระยา. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นรก ชื่อฉผัสสายตนิกา, *(คือนรกอันเป็นไปในการสัมผัสทางอายตนะ-ทั้ง ๖)* เราได้เห็นแล้ว. **ตัตถะ ยังกิญจิ จักขุนา รูปัง ปัสสะติ,** ในนรกนั้น

บุคคลเห็นรูปใด ๆ ด้วยจักษุ, **อะนิฏฐะรูปัญเญวะ....อะกันตะรูปัญเญวะ....อะมะนาปะรูปัญเญวะ ปัสสะติ,** ย่อมเห็นแต่รูป อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา.... ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อิฏฐะรูปัง....กันตะรูปัง....มะนาปะรูปัง,** ไม่ได้เห็นรูป อันมีลักษณะพึงปรารถนา ...น่าใคร่....น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ โสเตนะ สัททัง สุณาติ,** ในนรกนั้น, บุคคลฟังเสียงใด ๆ ด้วยหู, **อะนิฏฐะสัททัญเญวะ....อะกันตะสัททัญเญวะ อะมะนาปะสัททัญเญวะ สุณาติ,** ย่อมฟังแต่เสียง อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา ... ไม่น่าใคร่... ไม่น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อิฏฐะสัททัง กันตะสัททังมะนาปะสัททัง;** ไม่ได้ฟังเสียง อันมีลักษณะพึงปรารถนา .. น่าใคร่ ....น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ ฆาเนนะ คันธัง ฆายะติ,** ในนรกนั้น, บุคคลดมกลิ่นใด ๆ ด้วยจมูก, **อะนิฏฐะคันธัญเญวะ อะกันตะคันธัญเญวะ อะมะนาปะคันธัญเญวะ ฆายะติ,** ย่อมดมแต่กลิ่น อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา .. ไม่น่าใคร่ ...ไม่น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อิฏฐะคันธัง กันตะคันธัง มะนาปะคันธัง;** ไม่ได้ดมกลิ่น อันมีลักษณะพึงปรารถนา....น่าใคร่ น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ ชิวหายะ ระสัง สายะติ,** ในนรกนั้น, บุคคลลิ้มรสใด ๆ ด้วยลิ้น, **อะนิฏฐะระสัญเญวะ อะกันตะระสัญเญวะ อะมะนาปะระสัญเญวะ สายะติ,** ย่อมลิ้มแตรส อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่....ไม่น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อิฏฐะระสัง กันตะระสัง มะนาปะระสัง;** ไม่ได้ลิ้มรส อันมีลักษณะพึงปรารถนา....น่าใคร่.... น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ กาเยนะ โผฏฐัพพัง ผุสะติ,** ในนรกนั้น, บุคคลสัมผัสโผฏฐัพพะใด ๆ ด้วยผิวกาย**อะนิฏฐะโผฏฐัพพัญเญวะอะกันตะโผฏฐัพพัญเญวะ อะมะนาปะโผฏฐัพพัญเญวะ ผุสะติ,** ย่อมสัมผัสแต่โผฏฐัพพะ อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา...ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อิฏฐะโผฏฐัพพัง กันตะโผฏฐัพพัง มะนาปะโผฏฐัพพัง** ; ไม่ได้สัมผัสโผฏฐัพพะ อันมีลักษณะพึงปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ มะนะสา ธัมมัง วิชานาติ,** ในนรกนั้น, บุคคลรู้สึกธรรมารมณ์ใด ๆ ด้วยใจ, **อะนิฏฐะธัมมัญเญวะ อะกันตะธัมมัญเญวะ อะมะนาปะธัมมัญเญวะ**

วิชานาติ, ย่อมรู้สึกแต่ธรรมารมณ์ อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่ ไม่น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อิฏฐะธัมมัง กันตะธัมมัง มะนาปะธัมมัง.** ไม่ได้รู้สึกธรรมารมณ์ อันมีลักษณะพึงปรารถนา น่าใคร่....น่าพอใจ เลย. ดังนี้.

-(สูตรที่ ๒ เทวทหวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๕๘/๒๑๔.)

ทิฏฐา มะยา ภิกขะเว ฉะ ผัสสายะตะนิกา นามะ สัคคา. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สวรรค์ ชื่อฉผัสสายตนิกา, *(คือสวรรค์อันเป็นไปในการสัมผัสทางอายตนะทั้ง ๖)*, เราได้เห็นแล้ว. **ตัตถะ ยังกิญจิ จักขุนา รูปัง ปัสสะติ,** ในสวรรค์นั้น, บุคคลเห็นรูปใด ๆ ด้วยจักษุ, **อิฏฐะรูปัง เยวะ....กันตะรูปัง เยวะ....มะนาปะรูปัง เยวะ ปัสสะติ,** ย่อมเห็นแต่รูป อันมีลักษณะพึงปรารถนา ....น่าใคร่....น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อะนิฏฐะรูปัง....อะกันตะรูปัง....อะมะนาปะรูปัง;** ไม่ได้เห็นรูป อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่....ไม่น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ โสเตนะ สัททัง สุณาติ,** ในสวรรค์นั้น, บุคคลฟังเสียงใด ๆ ด้วยหู, **อิฏฐะสัททังเยวะ ...กันตะสัททังเยวะ....มะนาปะสัททัง เยวะ สุณาติ,** ย่อมฟังแต่เสียง อันมีลักษณะพึงปรารถนา....น่าใคร่....น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อะนิฏฐะสัททัง อะกันตะสัททัง อะมะนาปะสัททัง;** ไม่ได้ฟังเสียง อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่....ไม่น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ ฆาเนนะ คันธัง ฆายะติ,** ในสวรรค์นั้น, บุคคลดมกลิ่นใด ๆ ด้วยจมูก, **อิฏฐะคันธัง เยวะ....กันตะคันธัง เยวะ มะนาปะคันธัง เยวะ ฆายะติ,** ย่อมดมแต่กลิ่น อันมีลักษณะพึงปรารถนา....น่าใคร่....น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อนิฏฐะคันธัง อะกันตะคันธัง อะมะนาปะคันธัง;** ไม่ได้ดมกลิ่น อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่....ไม่น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ ชิวหายะ ระสัง สายะติ,** ในสวรรค์นั้น, บุคคลลิ้มรสใด ๆ ด้วยลิ้น, **อิฏฐะระสัง เยวะ....กันตะระสัง เยวะ....มะนาปะระสัง เยวะ สายะติ,** ย่อมลิ้มแต่รส อันมีลักษณะพึงปรารถนา....น่าใคร่....น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อะนิฏ-**

ฐะระสัง อะกันตะระสัง..อะมะนาปะระสัง; ไม่ได้ลิ้มรส อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่... ไม่น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ กาเยนะ โผฏฐัพพัง ผุสะติ,** ในสวรรค์นั้น, บุคคลสัมผัสโผฏฐัพพะใดๆ ด้วยผิวกาย, **อิฏฐะโผฏฐัพพัง เยวะ...กันตะโผฏฐัพพัง เยวะ....มะนาปะโผฏฐัพพัง เยวะ ผุสะติ,** ย่อมสัมผัสแต่โผฏฐัพพะ อันมีลักษณะพึงปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อะนิฏฐะโผฏฐัพพัง....อะกันตะโผฏฐัพพัง อะมะนาปะโผฏฐัพพัง;** ไม่ได้สัมผัสโผฏฐัพพะ อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา ไม่น่าใคร่....ไม่น่าพอใจ เลย; **ยังกิญจิ มะนะสา ธัมมัง วิชานาติ,** ในสวรรค์นั้น, บุคคลรู้สึกธรรมารมณ์ใด ๆ ด้วยใจ, **อิฏฐะธัมมัง เยวะ....กันตะธัมมัง เยวะ ....มะนาปะธัมมัง เยวะ วิชานาติ,** ย่อมรู้สึกแต่ธรรมารมณ์ อันมีลักษณะพึงปรารถนา....น่าใคร่....น่าพอใจ ทั้งนั้น, **โน อะนิฏฐะธัมมัง อะกันตะธัมมัง อะมะนาปะธัมมัง.** ไม่ได้รู้สึกธรรมารมณ์ อันมีลักษณะไม่พึงปรารถนา....ไม่น่าใคร่....ไม่น่าพอใจ เลย. ดังนี้.

—(สูตรที่ ๒ เทวทหวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๔๙/๒๑๔.)

กิสฺมิง โลโก สะมุปปันโน? โลกคือหมู่สัตว์, เกิดขึ้นแล้ว ในอะไร? **ฉะสุ โลโก สะมุปปันโน:** โลกคือหมู่สัตว์, เกิดขึ้นแล้ว ในสภาวธรรม คือคู่แห่งอายตนะทั้งหลาย หก; **กัสฺมิง กุพพะติ สันถะวัง?** โลกคือหมู่สัตว์, ย่อมกระทำซึ่งความชิดชม ในอะไร? **ฉะสุ กุพพะติ สันถะวัง;** โลกคือหมู่สัตว์, ย่อมกระทำซึ่งความชิดชม ในสภาวธรรม คือคู่แห่งอายตนะทั้งหลาย หก; **กัสฺมิง โลโก อุปาทายะ?** โลกคือหมู่สัตว์, เข้าไปยึดถือแล้ว ซึ่งอัสสาทะแห่งอะไร? **ฉันนะเมวะ อุปาทายะ,** โลกคือหมู่สัตว์, เข้าไปยึดถือแล้ว ซึ่งอัสสาทะแห่งสภาวธรรม คือคู่แห่งอายตนะทั้งหลาย หก นั่นเทียว; **กัสฺมิง โลโก วิหัญญะติ?** โลกคือหมู่สัตว์, ย่อมลำบากเดือดร้อน เพราะเหตุแห่งอะไร? **ฉะสุ โลโก วิหัญญะติ.**

โลกคือหมู่สัตว์, ย่อมลำบากเดือดร้อน เพราะเหตุแห่งสภาวธรรม คือคู่แห่งอายตนะทั้งหลาย หก. ดังนี้.

—(เหมวตสูตร อุรควรรค สุ. ขุ. ๒๕/๓๕๗/๓๐๙.)

หัตเถสุ ภิกขะเว อะสะติ อาทานะนิกเขปะนัง **นะ ปัญญายะติ;** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, เมื่อมือทั้งหลายไม่มี, การจับหรือการวาง ย่อมไม่ปรากฏให้เห็น; **ปาเทสุ อะสะติ, อะภิกกะมะปะฏิกกะโม นะ ปัญญายะติ,** เมื่อเท้าทั้งหลายไม่มี, การก้าวไปหรือถอยกลับ ย่อมไม่ปรากฏให้เห็น; **บัพเพสุ อะสะติ, สัมมิญชะนะปะสาระณัง นะ ปัญญายะติ;** เมื่อข้อศอกข้อเท้าทั้งหลายไม่มี, การคู้เข้าหรือการเหยียดออก ย่อมไม่ปรากฏให้เห็น; **กุจฉิสมิง อะสะติ, ชิฆัจฉาปีปาสา นะ ปัญญายะติ;** เมื่อท้องไส้ ไม่มี, ความหิวหรือความกระหาย ย่อมไม่ปรากฏให้เห็น; นี้ฉันใด **เอวะเมวะ โข ภิกขะเว :** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ข้อนี้ ก็ฉันนั้น **: จักขุสมิง อะสะติ,** กล่าวคือ เมื่อจักษุไม่มี, **จักขุสัมผัสสะปัจจะยา นุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง,** ก็ไม่เกิดความสุขและทุกข์ ที่มีจักษุสัมผัสเป็นปัจจัย ขึ้นในตน; **โสตัสมิง อะสะติ,** เมื่อหูไม่มี, **โสตะสัมผัสสะปัจจะยา นุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง;** ก็ไม่เกิดความสุขและทุกข์ ที่มีโสตสัมผัสเป็นปัจจัย ขึ้นในตน; **ฆานัสมิง อะสะติ,** เมื่อจมูกไม่มี, **ฆานะสัมผัสสะปัจจะยา นุปปัชชะติ อัชฌัตตังสุขะทุกขัง;** ก็ไม่เกิดความสุขและทุกข์ ที่มีฆานสัมผัสเป็นปัจจัย ขึ้นในตน; **ชิวหายะ อะสะติ,** เมื่อลิ้นไม่มี, **ชิวหาสัมผัสสะปัจจะยา นุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง;** ก็ไม่เกิดความสุขและทุกข์ ที่มีชิวหาสัมผัสเป็นปัจจัย ขึ้นในตน; **กายัสมิง อะสะติ,** เมื่อกายไม่มี, **กายะสัมผัสสะปัจจะยา นุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง;** ก็ไม่เกิดความสุขและทุกข์ ที่มีกายสัมผัสเป็นปัจจัย ขึ้นในตน; **มะนัสมิง อะสะติ,** เมื่อ

ใจไม่มี, **มโนสัมผัสสะปัจจะยา นุปปัชชะติ อัชฌัตตัง สุขะทุกขัง.** ก็ไม่เกิดความสุขและทุกข์ ที่มีมโนสัมผัสเป็นปัจจัยขึ้นในตน. ดังนี้.

—(สูตรที่ ๙ สมุททวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๒๑๔/๓๐๖.)

โย ภิกขะเว (*เตสัง ฉันนัง ฉันนัง อายะตะนานัง*)[๑], **อุปปาโท ฐิติ อะภินิพพัตติ ปาตุภาโว;** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ภาวะอันใด, เป็นความเกิดขึ้น ความตั้งอยู่ ความบังเกิดขึ้นมา ความปรากฏออก, (*แห่งอายตนะทั้งหลาย หก และหก เหล่านั้น*); **ทุกขัสเสโส อุปปาโท,** นั่นแหละ คือความเกิดขึ้นแห่งทุกข์, **โรคานัง ฐิติ,** ความตั้งอยู่แห่งธรรมชาติเป็นเครื่องเสียบแทงทั้งหลาย, **ชะรามะระณัสสะ ปาตุภาโว,** เป็นความปรากฏออกแห่งชราและมรณะ. **โย จะ โข ภิกขะเว** (*เตสัง ฉันนัง ฉันนัง อายะตะนานัง*), **นิโรโธ วูปะสะโม อัตถังคะโม;** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ส่วนภาวะอันใด, เป็นความดับไม่เหลือ ความเข้าไปสงบรำงับ ความถึงซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้, (*แห่งอายตนะทั้งหลาย หกและหก เหล่านั้น*); **ทุกขัสเสโส นิโรโธ,** นั่นแหละ คือความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ **โรคานัง วูปะสะโม,** ความเข้าไปสงบรำงับ แห่งธรรมชาติเป็นเครื่องเสียบแทงทั้งหลาย, **ชะรามะระณัสสะ อัตถังคะโม.** ความถึงซึ่งอันตั้งอยู่ไม่ได้แห่งชราและมรณะ. ดังนี้.

—(สูตรที่ ๑ อุปฺปาทสํ. ขนฺธวาร. สํ. ๑๗/๒๘๓/๔๗๙,๔๘๐.)

จักขุสมิง โข สะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง ปัญญะเปนติ; เมื่อจักษุ (*ของสัตว์*) นั่นแล มีอยู่, พระอรหันต์ ก็มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **จักขุสมิง อะสะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง นะ ปัญญะเปนติ;** เมื่อจักษุ (*ของสัตว์*) ไม่มี, พระอรหันต์ ก็ไม่มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **โสตัสมิง สะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง ปัญญะเปนติ;** เมื่อหู (*ของสัตว์*) มีอยู่, พระ-

๑. ข้อความตอนนี้ เป็นข้อความที่กล่าวรวบอายตนะทั้ง ๖ ทั้งสองหมวด ในคราวเดียวกัน, ไม่แยกกล่าวทีละอย่าง ๆ ตามบาลีแห่งสูตรนั้น ๆ ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการสวด.

อรหันต์ ก็มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **โสตัส์มิง อะสะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง นะ ปัญญะเปนติ,** เมื่อหู (*ของสัตว์*) ไม่มี, พระอรหันต์ ก็ไม่มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **ฆานัส์มิง สะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง ปัญญะเปนติ;** เมื่อจมูก (*ของสัตว์*) มีอยู่, พระอรหันต์ ก็มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **ฆานัส์มิง อะสะติ,** อะระหันโต สุขะทุกขัง นะ ปัญญะเปนติ; เมื่อจมูก (*ของสัตว์*) ไม่มี, พระอรหันต์ ก็ไม่มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **ชิวหายะ สะติ, อะระหันโต** สุขะทุกขัง ปัญญะเปนติ; เมื่อลิ้น (*ของสัตว์*) มีอยู่, พระอรหันต์ ก็มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; ชิวหายะ อะสะติ, อะระหันโต **สุขะทุกขัง นะ ปัญญะเปนติ;** เมื่อลิ้น (*ของสัตว์*) ไม่มี, พระอรหันต์ ก็ไม่มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **กายัส์มิง สะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง ปัญญะเปนติ;** เมื่อกาย (*ของสัตว์*) มีอยู่, พระอรหันต์ ก็มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **กายัส์มิง อะสะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง นะ ปัญญะเปนติ;** เมื่อกาย (*ของสัตว์*) ไม่มี, พระอรหันต์ ก็ไม่มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **มะนัส์มิง สะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง ปัญญะเปนติ;** เมื่อใจ (*ของสัตว์*) มีอยู่, พระอรหันต์ ก็มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์; **มะนัส์มิง อะสะติ, อะระหันโต สุขะทุกขัง นะ ปัญญะเปนติ.** เมื่อใจ (*ของสัตว์*) ไม่มี. พระอรหันต์ ก็ไม่มีทางที่จะบัญญัติซึ่งสุขและทุกข์. ดังนี้.

—(ข้อความตอนนี้ เป็นอุทายิเถรภาษิต ขุ.ถ.ที่ ๑๐ คฤปติวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๕๕/๒๑๒.)

สะมุทโท สะมุทโทติ ภิกขะเว อัสสุตะวา ปุถุชชะโน ภาสะติ. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, ปุถุชน ผู้มีการสดับอย่างธรรมดาสามัญ, กล่าวกันอยู่ว่า สมุทร ๆ ดังนี้. **เนโส ภิกขะเว อะริยัสสะ วินะเย สะมุทโท.** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, สมุทรดังที่กล่าวนั้น หาใช่สมุทร ในอริยวินัย, กล่าวคือระเบียบแห่งการพูดจาของพระอริยเจ้าไม่, **มะหา เอโส ภิกขะเว อะทะกะราสิ มะหา อุทะ-**

กัณณะโว. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, นั่นเป็นเพียงน่านน้ำใหญ่ๆ ห้วงน้ำใหญ่ๆ. **จักขุง ภิกขะเว ปุริสัสสะ สะมุทโท;** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, จักษุ เป็นสมุทรของคนเรา; **ตัสสะ รูปะมะโย เวโค.** กำลังของจักษุสมุทรนั้น สำเร็จมาแต่รูป. **โย ตัง รูปมะยัง เวคัง สะหะติ;** บุคคลใดหยุดเสียได้ซึ่งกำลังแห่งสมุทรอันสำเร็จมาแต่รูปนั้น; **อะยัง วุจจะติ ภิกขะเว อะตะริ จักขุสะมุททัง,** ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย, บุคคลนี้, เรากล่าวว่า ข้ามได้แล้วซึ่งจักษุสมุทร. **สะอุมมิง สาวัฏฏัง สะคาหัง สะรักขะสัง** อันมีคลื่น มีเกลียววน, มีสัตว์ร้าย มีรากษส, **ติณโณ,** เป็นผู้ข้ามแล้ว, **ปาระคะโต,** เป็นผู้ถึงฝั่งแล้ว, **ถะเล ติฏฐะติ พ์ราห์มะโณ.** เป็นพราหมณ์ ยืนอยู่บนบก. ดังนี้.

(ในกรณีแห่งหูเป็นสมุทรก็ดี จมูกเป็นสมุทรก็ดี ลิ้นเป็นสมุทรก็ดี กายเป็นสมุทรก็ดี ใจเป็นสมุทรก็ดี, พระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสไว้, มีนัยอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งจักษุเป็นสมุทร.)

—(สูตรที่ ๑ สมุททวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๙๖/๒๘๕.)

โย อิมัง สะมุททัง สะคาหัง สะรักขะสัง, สะอุมมิ ภะยัง ทุตตะรัง อัจจะตะริ; บุคคลใด ข้ามล่วงพ้นแล้วซึ่งสมุทรนี้, อันมีสัตว์ร้าย มีรากษส, คลื่นมีภัย ข้ามได้โดยยาก; **สะเวทะค วุสิตะพ์รห์มะจะริโย, โลกันตะคู ปาระคะโตติ วุจจะติ.** บุคคลนั้น. เรากล่าวว่า เป็นผู้จบเวท จบพรหมจรรย์, ถึงที่สุดแห่งโลก ถึงฝั่งนอกแล้ว. ดังนี้.

—(สูตรที่ ๑ สมุททวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๙๖/๒๘๖.)

ยัสสะ ราโค จะ โทโส จะ อะวิชชา จะ วิราชิตา; ราคะ โทสะ และอวิชชา ของบุคคลใด, จางไปหมดสิ้นแล้ว; **โส อิมัง สะมุททัง สะคาหัง สะรักขะสัง, สะอุมมิภะยัง สุทุตตะรัง อัจจะตะริ.** บุคคลนั้น, ข้ามล่วงพ้นแล้วซึ่งสมุทรนี้, อันมีสัตว์ร้าย มีรากษส, มีภัยเกิดแต่คลื่น ข้ามได้แสนยาก. **อิติ,** ดังนี้แล.

—(สูตรที่ ๒ สมุททวรรค สฬายตนสํ. สฬา. สํ. ๑๘/๑๙๗/๒๘๘.)